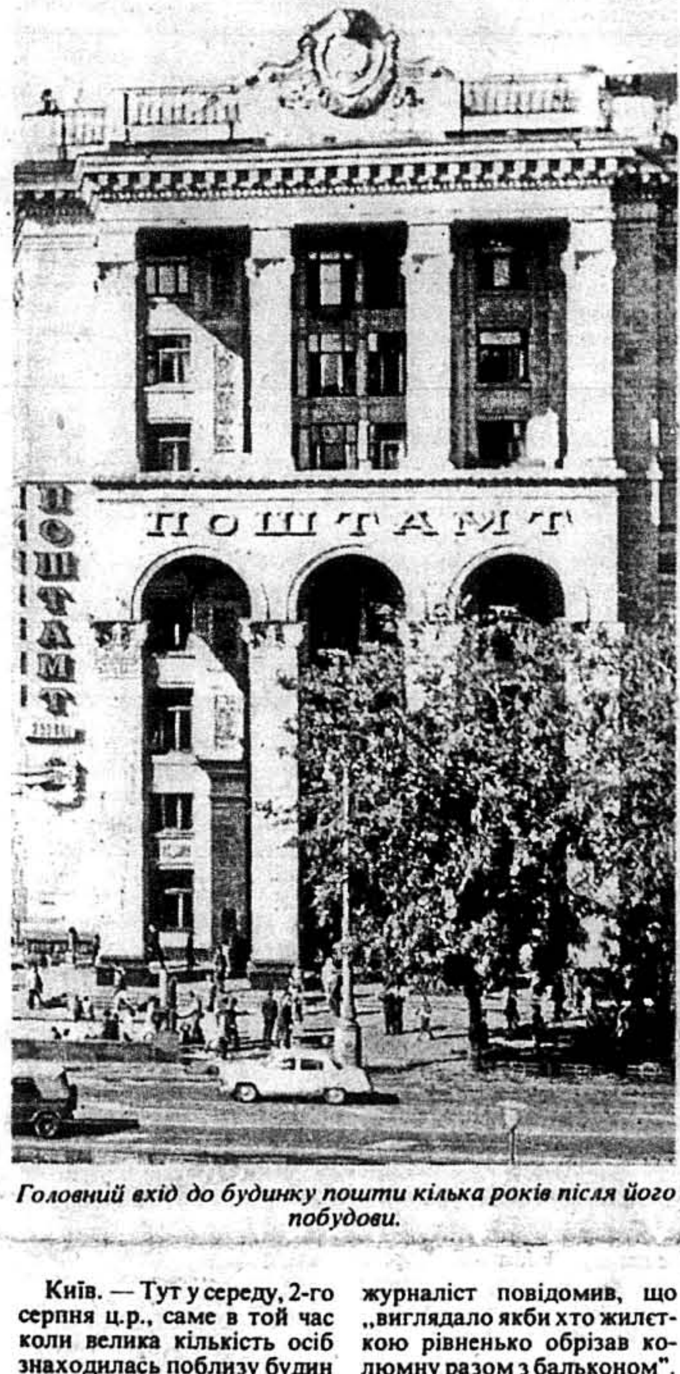
SVOBODA **СВОБОДА**

UKRAINIAN DAILY **УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК**

Пам'ятайте про Україну!

No. 146. JERSEY CITY and NEW YORK. FRIDAY, AUGUST 4, 1989 CENTS 25 ЦЕНТІВ ДЖЕРЗІ СИТІ і НЮ ЙОРК. П'ЯТНИЦЯ, 4-го СЕРПНЯ 1989 Ч. 146. РІК XCVI.

В КИЄВІ ЗАВАЛИВСЯ БУДИНОК ПОШТИ

Головний вхід до будинку пошти кілька років після його побудови.

Київ. — Тут у середу, 2-го серпня ц.р., саме в той час коли велика кількість осіб знаходилась поблизу будинку головної пошти на Хрещатику, поспішаючи до недалекого входу підземки після закінчення праці, завалилася частина будинку і, як подала телевізійна мережа Ей-Бі-Сі, було 11 вбитих і незнане ще число поранених.

Совєтська телевізія подала вістку про цю аварію, включно з уривками фільму, де можна було бачити гору грузів, з котрих робітники, міліція і перехожі старалися звільнити потерпілих. Присутній в Києві журналіст повідомив, що „виглядало якби хто жилєткою рівненько обрізав колюмну разом з бальконом". Виглядає, що постійні дощі підмили частину цементової підмурівки, а це в свою чергу спричинило обвалення частини фасади.

Потерпілий будинок був збудований в 1950-их роках та вже був поставлений на листу ґрунтовного відновлення, але роботи по відновленню ще не розпочались, мабуть з браку фондів.

Це нещастя навістило столицю України, в пізню пополудневу пору, як люди поспішали з праці домів.

УКРАЇНА Є НА ГРАНІ СПАЛАХУ

Вашінґтон. — Серед політичних кіл американської столиці чим раз частіше виникає думка, що Міхаїл Ґорбачов, вже й так окружений національними заворушеннями в Середній Азії та балтійських республіках, незабаром може зустрітися з ще одною вибуховою кризою, а це зі зростаючим націоналізмом в Україні, країні, яку досі тримали під суворою сталінською контролею.

Причиною цих міркувань за словами важливих совєтських урядових чиновників, є те, що 71-літній Володимир Щербицький, жорстокий керівник Комуністичної партії України впродовж останніх 17 років, є смертельно хворий і тому скоро зрезиґнує з цього посту, як також із членства в Політбюро.

Відхід В. Щербицького, єдиного в Політбюрі брежнєвського наставника, може спровокувати спалах заворушень в колись незалежній України, яка століттями мучиться під політичним, мовним і культурним пануванням Росії", — пише тижневик „Ю.С. Ньюз енд Ворлд Ріпорт" у своєму виданні з 7-го серпня ц.р.

А. САХАРОВ ПЕРЕДБАЧУЄ РОЗПАД ІМПЕРІЇ

Лондон. — Під час свого перебування в Великобританії, академік Андрей Сахаров не тільки в своїх виступах, а й в пресі висловив ряд критичних думок про сучасну ситуацію в СССР.

Зокрема він підкреслив, що Кремль до тепер не припинив репресій неросійських народів. Заторкуючи неспокої в республіках, Сахаров сказав : „Наша держава безумовно є останньою колоніяльною імперією і якщо справи не будуть конституційно полагоджені, розпад імперії невідкличний і невідмінний, імперія розпливеться за трагічних умов.

Такі міркування висловив Сахаров у своїй статті, що була опублікована в англійській газеті „Індепендент".

Водночас в тій же статті Сахаров висловив ряд поглядів щодо економічного та політичного становища в СССР. Він заявив, що Захід надто оптимістично оцінює перебудову.

Популярність сучасного партійного керівництва в СССР маліє в зв'язку з рядом нерозв'язаних справ. Заторкуючи особу Міхаїла Ґорбачова, Сахаров сказав, що немає іншої альтернативи, що він Ґорбачов підтримує, хоч при тому не розуміє ряду його політичних кроків та вирішень. Таких, наприклад, як закон про мітинґи та демонстрації, як і закон про вживання спецвійськ для боротьби з маніфестаціями.

А. Сахаров неодноразово заявив, що він схиляється до розчленування СССР і переміни імперії на конфедерацію незалежних республік.

В НЮ ДЖЕРЗІ ВІДБУЛОСЯ ПОСВЯЧЕННЯ ПАМ'ЯТНИКА ТИСЯЧОЛІТТЯ

Гамилтон, Н.Дж. (І. Фатенко). — Ювілейний Комітет Тисячоліття Християнства в Україні, околиця Трентону, який створився в 1986 році, взявся за тверду горіхову працю, щоб відзначити цей ювілей в житті українського народу і щоб залишити тривалий слід в цій околиці для прийдешніх поколінь.

Після довгих старань вдалося комітетові дістати дозвіл гамилтонської влади для оформлення цього проєкту. Комітет мусів робити заходи, щоб зібрати досить поважну суму грошей. Кошт цього проєкту виносить біля 25,000 дол., які пожертвували люди, щоб цей проєкт став дійсністю.

Прийшла довгожданна очікувана подія після різних перешкод — день посвячення у чудову неділю, 25-го червня ц.р. Посвячення відбулося в 1-ій год. по полудні, в Гамилтонському парку Ветеранів (біля Трентону). Зібралася велика українська громада, жінки й дівчата в українських вишиваних блюзках і чоловіки у вишиваних сорочках.

Від американської влади прийшов президент Міської ради Гамилтону Доналд Тамутус, литовського походження, з членом ради Джаном Беллом, перетяли стрічку перед садом, а відтак відслонили пам'ятник - тризуб. Він виголосив промову, дякуючи українській громаді за цей сад: вісім дерев, даровані українськими організаціями, довкола павільйону з чотирма лавками — даровані українськими церквами, а в ньому в центрі український символ державности — тризуб, виготовлений українською фірмою Раїси Хейлик.

Український хор „Троянда" під керівництвом Софії Берик-Шулц відспівав американський гимн, а відтак український гимн. Святом провадив Богдан Пасічний. Виголосили промови пастор Авдій Хрипчук, д-р Михайло А.Дзюбас, Святослав Котляр, Іван Фатенко та д-р Омелян Коцопей. На святі були присутні молодечі організації ОДУМ і СУМ-А зі своїми знаменами, члени 25-ої Станиці Українсько-Американських Ветеранів тримали американський прапор, а група української молоді у вишиваних строях тримали український прапор.

Після промов були роздані плякети-грамоти вісьмом організаціям та чотирьом церквам, які пожертвували більші суми, а також

(Закінчення на ст. 8-ій)

У Чорткові захищають російське православіє від українських католиків

Москва. (Микола Муратов, УГС). — У відомому великою кількістю греко-католиків селі Зарваниці на Тернопільщині 26-го листопада 1988 року офіційно зареєстрували зовсім не громаду Української Католицької Церкви, а громаду Російської Православної Церкви. Цією подією борці з католицизмом в Україні мали на меті покласти край боротьбі українських католиків за узаконення і реєстрацію їхньої парафії.

Проте, надавши статус найбільшого сприяння РП-Церкві, місцева влада вирішила, що РПЦ треба щоденно захищати від „латинської єресі". Знайшовся і відповідний параграф у законі, який дозволяє „навертати єретиків до правдивої віри". Так з'явилися ухвали адміністративної комісії Чортківського райвиконкому Тернопільської области чч. 583 і 584 з 16-го грудня 1988 року. Підписали їх Скакун — голова, Стефанишин — секретар. У цих „правоохоронних" документах сказано: „За незаконне зборище уніятів з метою зірвати збори віруючих-православних покарати Сеньків Тараса Павловича та Сеньків Івана Йосафатовича штрафами по 50 карбованців кожного".

Рішення райвиконкому, хоч і не заперечує ґарантоване ст. 50 конституції УССР та законом про релігійні об'єднання в Україні право громадян Чортківського району на будь-які віровизнання, все ж свідчить, що російське православіє в Україні „більш рівноправне", ніж інші віроісповідання.

Щоправда, з боку властей не було ніяких перешкод під час похорону Єпископа Української Католицької Церкви Якова Темчука, що відбувся 23-го грудня 1988 року у Чорткові. Заупокійний Молебень відправив Єпископ УКЦ Павло Василик у сослужінні священиків Тараса Сеньківа, Івана Сеньківа, Григорія Сімкайла та Іоронима Тимчука — брата покійного. На Молебні було близько 1,000 людей. Наступного дня тіло покійного перевезли в місто Заліщики. Процесія з 30-ти священослужителів пройшла через усе місто, несучи на своїх плечах труну з тілом Владики на місцевий цвинтар. Похоронну Службу відправили Єпископи Софрон Дмитерко і П. Василик в сослуженні 27-ми священиків. Там і поховали покійного Єпископа. Органи КҐБ не втручалися і не перешкоджали проведенню жалобної церемонії.

Інша доля спіткала групу католиків села Мшана Городокського району Львівської области. Коли вони 25-го грудня 1988 року зайшли до недавно відкритої в селі церкви помолитися, на них накинулися просто в храмі „православні" парафіяни, збили з ніг кількох людей і протягом 10 хвилин копали їх ногами, нецензурно лаючись російськими матюками. За всім цим мовчки стежив священик РПЦ.

Не визнають Українську Католицьку Церкву і в Москві. Коли делеґація УКЦ, до якої ввійшли Єпископ Іван Моргитич, священик Мирон Бескид та ветеран Другої світової війни Михайло Костак, прибула до Москви і просила Раду у справах релігій прийняти 24,000 карбованців для потерпілих у Вірменії, завідуючий відділом Чернєцов й також інспектори Блаженов і Вєснаков відмовилися прийняти пожертвувані гроші, мотивуючи це тим, що УКЦ не має леґального статусу. Тому гроші українські католики внесли від свого імени на рахунок у банку для жертв землетрусу.

МОСКВА ОБГОВОРЮЄ ПРОБЛЕМУ РЕОРГАНІЗАЦІЇ АРМІЇ

Вашінґтон. — Як повідомляє кореспондент газети „Ню Йорк Таймс" Бернард Трейнор, пропозиція Міхаїла Ґорбачова про зменшення збройних сил СССР на 500,000 осіб викликала жваві суперечки між совєтським військовим керівництвом і цивільними інтелектуалами, які прагнуть здійснення радикальних змін в армії.

Пропозиції інтелектуалів коливаються від ідеї створення невеликої професійної армії до ліквідації армії взагалі і заміни її народною міліцією, або створення окремих територіяльних армій у кожній совєтській республіці.

Однак всі ці пропозиції зустрічають опір з боку генералітету, який твердить що ліквідація військової повинности суперечить основам марксистської соціяльної філософії і обійдеться державі дуже дорого.

У совєтській армії два мільйони військовослужбовців, більша частина яких — новобранці. На випадок війни до армії можуть бути покликані ще шість мільйонів резервістів, які закінчили обов'язкову дворічну службу.

У грудні минулого року у своїй промові в ООН президент Міхаїл Ґорбачов заявив, що зменшення совєтських збройних сил стане серйозним вкладом у переговори з Заходом про обмеження звичайних озброєнь. Крім того Совєтський Союз проголосив нову оборонну військову доктрину.

Заступник директора Інституту Західньої Европи Сергій Караґанов, виступаючи в одній з програм московської телевізії, сказав, що совєтську армію треба перетворити в армію військових спеціялістів, які будуть застосовувати свої професійні знання у всіх технічних аспектах сучасної військової науки. Крім того невелика і більш ефективна армія допоможе відновити престиж збройних сил після поразки в Афганістані.

Совєтські генерали твердять, що їм потрібна невелика, технічно добре забезпечена армія і в цьому напрямі вже зроблені деякі кроки. Вони за радикальні зміни, за підвищення військової дисципліни і викорінення знущань над новобранцями. Однак вони покищо не готові до реорганізації.

Колишній полковник військово-повітряних сил ЗСА Вілліям Скотт, який дуже багато писав про совєтські збройні сили, вважає, що військові будуть чинити опір цивільним інтелектуалам як із-за прагматичних, так і з ідеологічних мотивів. „Совєти використають термін обов'язкової військової повинности для ідеологічного виховання своєї молоді", — сказав він.

Совєтські генерали одностайно висміюють ідею створення територіяльної міліції, вважаючи, що міліціонери не будуть мати достатнього рівня технічних знань для обслуговування сучасної складної зброї. Як не дивно, зауважує Б. Трейнор, але зразу ж після перевороту 1917 року Лев Троцький, який очолював Червону армію, вітав створення міліції і з презирством ставився до реґулярних військових частин, вважаючи їх знаряддям буржуазного капіталізму. Однак протягом року комуністи зрозуміли, що їх міліція не в стані вистояти проти дисциплінованої білогвардійської армії.

В ЗАХІДНІЙ УКРАЇНІ ЗЕЛЕНІ СВЯТА БУЛИ НАДЗВИЧАЙНИМИ

Лондон (В.Чорновіл, УЦІС).— Цьогорічні Зелені Свята в Західній Україні були надзвичайними. Міста і навіть містечка цвіли блакитно-жовтими прапорами, традиційні в цей день Панахиди пам'яти тих, що від нас відійшли були незвичайно багатолюдними, а деінде переростали у мітинґи й демонстрації. Тривало те, що вже дістало назву другого, весняного прориву України в демократію.

Як і влітку минулого року, каталізатором народного пробудження знову став Львів. Як і тоді, допомогли партбюрократи з „команди Щербицького ", що аж занадто безцеремонно підставили перед виборами ніжку Іванові Драчеві, одному з організаторів Народного Руху України за Перебудову.

Характерним для нового спалаху народної активности стало те, що вперше масово прорвалася на майдани й вулиці національна свідомість. Окремі спроби нагадати про неї були й раніше. Але починаючи від львівського мітинґу 26-го квітня 1989 року вона самочинно утвердилася і, думається, вже назавжди. А потім було 22-го травня у Києві — теж знаменний день для української історії.

І ось 18-го червня, Зелені Свята. Трійця.

Опис наш, покищо короткий і неповний, почнемо з Івано-Франківська, бо нарешті збудилося й друге за значенням після Львова галицьке місто. Коли десятки тисяч людей могутньою колоною під маяння національних прапорів йшли вулицями колишньої столиці Західньо-Української Народної Республіки, по багатьох обличчях текли неприховані сльози радости. Нарешті! Старші люди, що пам'ятають ще польську окупацію, що пережили потім незрівняно жахливіше сталінське лихоліття, плачучи, цілували крайчик рідного прапора.

Владці передчували івано франківський здвиг, коли активісти місцевого товариства „Рух" звернулися із скромним проханням дозволити Панахиду на місці зруйнованих поховань січових стрільців. Активістів „Руху" й Івано-Франківської філії УГС залякували, а члена ради „Руху" Романа Гладиша за кілька днів до Трійці жорстоко, по-звірячому, побили. В місцевих газетах з'явилися застереження й напади на УГС і Греко-Католицьку Церкву. Терміново оголосили карантину у зв'язку з якоюсь курячою хворобою, яка, між тим, уже не перший тиждень гуляє Прикарпаттям. На додаток ще й оголосили 18-те червня днем чистого повітря, і заборонили рух в місті всякого транспорту, крім тролейбусів. В'їзд до Івано-Франківського з боку Львова був закритий за 6 км. від міста, електропоїзд, яким поспішала зі Львова делеґація молоді з національними прапорами, був затриманий у передмісті майже на годину. Місто було насичене міліцією і спецвійськами, які вели себе цього разу однак стримано. І тільки першу невелику групу львів'ян, що прибула на світанку, каґебісти провокували на конфлікт, навіть обшукали, але прапорів не відібрали.

Потім були спроби перешкодити греко-католицькій Панахиді та летючому мітинґові біля могили славетного українського музики Дениса Січинського на колишньому цвинтарі, по-варварському перетвореному в брежнєвські роки в міський парк. Голосні звуки „Москвы майской" з гучномовців глушили і відправу, і голоси виступаючих греко-католицького священика Симкайла, жителя міста Долини Петра Січка, голови Івано-Франківської філії УГС Петра Марусика, активістів УГС зі Львова Ігоря Деркача, Олега Петрика та інших. Невеличка група провокаторів, що принесла гасла „Перестаньте мітинґувати — краще йдіть працювати" та „Греко-Католицька Церква — ворог українського народу" і намагалися перешкодити Панахиді, злякалися чи то великої маси людей, чи то наставлених на них об'єктивів — і швиденько забралися.

Після мітинґу людський натовп вихлюпнувся на вулиці. Несли гасла: „Геть Щербицького!", „Слава УГС!", „За Народний Рух!" „Волю Україні!". Якась частина людей на заклик І.

(Закінчення на ст. 8-ій)

У СВІТІ

ЯК ПОВІДОМИЛО СОВЄТСЬКЕ пресове аґентство ТАСС, у серпневому числі журналу „Новий Мір" почнеться публікація уривків з монументального твору Александра Солженіцина „Архіпелаг ҐУЛаг. Письменник настоював, щоб видання його творів в СССР почалося саме з цієї книги, присвяченої історії совєтської каральної системи. ТАСС повідомив, що за „Архіпелагом" журнал опублікує романи Солженіцина „Раковий корпус" і „В крузі першому". Наступного року ленінградські журнали „Нева" і „Звєзда" плянують публікацію двох частин епопеї Солженіцина „Червоне колесо", „Березень Сімнадцятого" і „Серпень Чотирнадцятого". Група депутатів Верховної Ради плянує внести законопроєкт про скасування рішення цього органу, який у 1974 році позбавив письменника громадянства СССР. Очікують, що видавництво „Совєтський письменник" почне публікацію зібрання творів А. Солженіцина.

НАТОВП ПРИБЛИЗНО З 300 осіб напав на колону вантажних авт, що їхали під охороною вояків з Вірменії в Нагірно-Карабахську автономну область. Інцидент стався в азербайджанському місті Лачин у західній частині Карабаху. Постраждали 23 особи — 13 водіїв, три вояки і семеро нападаючих. У столиці Нагірного Карабаху Степанакерті військо і міліція перешкодили мешканцям блькувати дорогу Шуша-Аґдам.

КУБИНСЬКА ГАЗЕТА „Ґранма" повідомила, що колишній міністер внутрішніх справ Куби генерал Хозе Абрантес Фернандез заарештований за хабарництво. Арешт Абрантеза і ще чотирьох високих чиновників вважають продовженням чистки, першою жертвою якої став генерал Очоа. Ряд старшин, засуджених до тривалих термінів тюремного ув'язнення під час процесу над ген. Очоа, а також полковник Антоніо де ля Ґардія, засуджений до смерти, працювали у міністерстві, яким керував Абрантез. У статті сказано, що арешт Абрантеза слід розглядати в контексті політики „очищення і викорінення поведінки і тенденцій, що суперечать законам і принципам суспільства". Абрантез керував міністерством внутрішніх справ від 1986 року. Заарештований міністер пройшов курс навчання в одній зі спеціяльних шкіл КҐБ у Москві.

У НЕДІЛЮ, 30-ГО ЛИПНЯ, в Чіле відбувся референдум у справі про кардинальні конституційні зміни, які включають обмеження президентської влади і леґалізацію діяльности марксистських партій і груп. За попередніми даними, в користь дальшої демократизації чілійського суспільства висловилися від 70 до 80 відсотків тих, які взяли участь у голосуванні. Поправки до „піночетівської" конституції включають зменшення терміну перебування президента при владі з восьми до чотирьох років і позбавлення президента повноважень висилати чілійських громадян з країни і розпускати Конґрес. Опозиція, яка, правдоподібно, переможе у виборах, призначених на 14-го грудня, настоює також на праві цивільної законодавчої влади усувати командуючих армією, фльотом і авіяцією. Теперішній президент Августо Піночет заявив, що він залишить пост голови держави, але збереже за собою функції головнокомандуючого.

В АМЕРИЦІ

СЕНАТСЬКА ЮРИДИЧНА комісія відкинула номінацію Вілліяма Лукаса на пост заступника генерального прокуратора відповідального за відділ громадських прав, чим завдала президентові Джорджові Бушеві ще один легкий удар в цілому ряді конґресових затримок. На кандидатуру В. Лукаса не погоджувалося багато демократів, які твердили, що він на цей пост не надається, бо має замало знання і судової практики. Ця номінація президента Дж. Буша не мала великого попертя серед негрів та багатьох угрупувань, котрі змагаються за збільшення громадських прав для негрів. Аналітики твердять, що ця поразка Адміністрації може позначитися неґативно на членстві Республіканської партії, яка старається приєднати більше членів серед меншин.

У ВІДПОВІДЬ НА ЗРОСТАЮЧІ публічні нарікання проти сексу та насильної жорстокости на телевізійних екранах країни, Палата Репрезентантів хоче повести тиск на телевізійні компанії, щоб вони добровільно обмежили висвітлення таких програм на телевізії. Одначе телевізійні мережі задивляються дещо скептично чи пропоновані заходи увінчаються успіхом, бо вони твердять, що в такій конкуренційній індустрії є дуже тяжко притримуватися будь-яких добровільних норм.

РОНАЛД І. СПІРС, ВЕТЕРАН американських дипломатів, буде новим заступником генерального секретаря для справ Генеральної Асамблеї ОН, найвищий ранґою американець в Організації Об'єднаних Націй. Цю вістку до загального відома подав у вівторок, 1-го серпня генеральний секретар ООН Гавіє Перез де Куеяр. Р. Спірс у своїх 64 роки вже має ряд дипломатичних службових осягів як амбасадор ЗСА в Пакістані від 1981-83 роки, він також був амбасадором в Туреччині і на Багамах. Від 1983 року він був заступником державного секретаря для справ керівництва. Р. Спірс приходить на зміну Джозефові Вернерові Рідові, якого призначено шефом правил дипломатичної етики ЗСА.

У ВАШІНҐТОНІ ВЕДУТЬСЯ переслухання сенатською Юридичною комісією в справі законопроєкту, котрий забороняв би палення і будь-яке збезчещення державного прапору. Одним з тих, що його думку в цій справі комісія хотіла почути, був колишній номінат на суддю Верховного Суду Роберт Г. Борк. Він одначе заявив перед комісією, що законопроєкт в цій справі не буде достатнім, натомість сильно обстоював рекомендацію Уряду і президента Джорджа Буша, що тут таки потрібна поправка до Конституції. Одначе з усього видно, що ця справа набрала виключно партійного забарвлення — демократи пропаґують законопроєкт, а республіканці поправку.

У ЗСА РОЗПОЧАЛАСЯ ПОМІТНА боротьба поміж визначними економічними інституціями і університетами країни за професорів фінансів. Запотребування на таких експертів, які вміють пояснити діяння фінансових ринків, зросли до такої міри, що пропоновані ціни за їхні послуги зросли до понад 150,000, а то й понад 200,000 дол. річної плати. Декан школи менаджменту при Массачуссетському технологічному інституті Лестер Туров висловився ось як про цю справу: „Ми всі до деякої міри конкуруємо, щоб притягнути цих людей до себе, тому й підносимо платні". Запотребування на професорів фінансів зростає з дня на день, а ще й до того немало спричинюється біржа, що на свої визначні позиції заманює якраз цих професорів фінансів, вживаючи їх для вироблення нових торговельних стратегій.

СВОБОДА SVOBODA
УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY
FOUNDED 1893

Svoboda (ISSN 0274-6964) is published daily except Sundays Mundays and holidays by the Ukrainian National Association Inc. at 30 Montgomery Street Jersey City, N.J. 07302

Svoboda (201) 434-0237 UNA (201) 451-2200
Бюро УНС у Вашінгтоні (202) 347-UNAW (202) 347-8631 (факс)

Subscription 1 year $40.00 6 months — $22.00 3 months — $12.00 UNA members 1 year — $15.00 Change of address — $1.00 Make check or money order payable to Svoboda

Postmaster: Send address changes to:
Svoboda 30 Montgomery Street Jersey City, N.J. 07302
Tel. (201) 434-0237 (201) 434-0807 (201) 434-3036

Second Class Postage paid at Jersey City, N.J.

P.O. Box 346 Jersey City, N.J. 07303

Знак запиту над Східньою Німеччиною

У цьому місяці відбулася у столиці Румунії Букарешті конференція на вершинах лідерів членських держав т. званого Варшавського пакту, комуністичного відповідника західнього НАТО. Під час цієї конференції раптом важко захворів Еріх Гонекер, генеральний секретар Компартії Німеччини, він же президент Східньої Німеччини, формально Німецької „Демократичної" Республіки. За офіційним комунікатом він дістав гостру атаку жовчевого каміння, його перевезли до Східнього Берліну і в половині липня він ніби видужав та є на відпустці. Але має 77 років і від 28-ох років при владі. Тому німецька й міжнародна преса заговорила про недалекий відхід Гонекера і про можливого його наслідника. Ситуація цікава однаково з погляду економіки, як і політики.

Борючись проти ворожої первісної економічної кризи, спричиненої марксистською системою партійно-державного монополю на всю продукцію і розподіл, німецьке Політбюро пішло на поступки приватному власництву, завело систему „нагороди" робітникам і сільським господарям за осяги у продукції та Уряд підписав з Західньою Німеччиною договір про товарообмін. У висліді тих заходів життєвий стандарт у Східній Німеччині найвищий за всі інші сателітські країни. Але водночас фактичний диктатор Г. Гонекер був і є противником проголошення Горбачовим гасел гласности і перебудови та проти політичної демократизації із шкодою для партійної диктатури. Східня Німеччина є далі льояльним членом військово-політичного Варшавського пакту під кермою Москви і Ґорбачов та Гонекер назверх дипломатизують і перед фотографами обіймаються, але насправді Гонекер є куди більшим противником Ґорбачова, як, болгарський, румунський чи чехо-словацький, керівники держав. Але жодна з тих сателітських країн не грає у комуністичному світі цієї провідної ролі, як її грає Східня Німеччина — завдяки своєму геополітичному положенні.

Західня Німеччина — формально Німецька Федеративна Республіка — вже після Другої світової війни з усіма втратами різних частин території залишилася великою країною. Територією 60,000 квадратних миль з населенням понад 60 мільйонів населення належить до семи найбагатших і найбільш упромисловлених країн світу, дармащо своє „господарське чудо" завдячує Америці. Східня Німеччина, відірвана від решти материка за Ялтинським порозумінням між Сталіном і Рузвелтом і Потсдамським мировим договором з 1945 року, що його підписав уже Ґаррі Труман, має несповна 17 мільйонів населення на території не цілих 42,000 квадратних миль (величина стейту Вірджінія). Але межує вона безпосередньо на заході із демократичною Західньою Німеччиною, частинно з Чехо-Словаччиною, яка — хоч ортодоксійно-комуністична все ж регабілітувала Александра Дубчека, якого викляли були за його спробу надати комунізмові „людське обличчя". На сході межує з Польщею, що її генеральний секретар Войцех Ярузельський запросив опозицію до коаліційного уряду і в практиці визнав ідеологічний плюралітет. Як у цій своїй геополітичній ситуації Східня Німеччина може зберігати свою ворожість супроти демократизаційних реформ?!

За твердженням західньої преси найповажнішим кандидатом на наступника Еріха Гонекера є 45-літній Еґон Кренц, також ортодоксальний комуніст, однодумець Ґонекера і так само, як Гонекер, колишній старшина німецької комуністичної політичної поліції, відповідника совєтського КҐБ. Коли наступником Гонекера стане Еґон Кренц — у політиці Східньої Німеччини, не буде змін. У травні 1990 році, або й швидше вирішиться це. А проте „Ню Йорк Таймс" з 24-го липня 1989 року стверджує, що хоча Гонекер має в Політбюрі більшість однодумців, то все ж є там сильна опозиція, є звеличники реформ Ґорбачова, є звеличники режиму в Японії, який підніс Японію до висот добробуту, є теж патріоти, які мріють про з'єднання німецької території в одну державу. Правильно теж звернено там увагу, що й у СССР смерть заскорузлого большевицького ідеолога Суслова відкрила двері молодшим і більш поступовим людям. Тому ледве, чи довго втримається ворожий демократичним реформам режим у Східній Німеччині і чи сама економіка та ідейний вітер з Західньої Німеччини і з Польщі-Мадярщини не захитають і в Східній Німеччині той комунізм, який скрізь почав банкрутувати і вже не повернеться з цієї своєї похиленої вниз дороги.

УКРАЇНА ВІДКИДАЄ НАСИЛЬНЕ ВОЗ'ЄДНАННЯ

(Як уже інформовано, у Таліні відбулася наукова конференція Академії Наук Естонії, яка розглядала правові оцінки пакту Ріббентропа-Молотова з серпня 1939 року. Конференція мала міжнародний характер, в ній взяли участь представники з Естонії, Литви, Латвії, Білорусії, України, Фінляндії, Польщі, Східньої і Західньої Німеччини та Канади. З України прибули Михайло Горинь, Михайло Осадчий та Микола Драч. Всі вони члени Реґіональної львівської організації Народного Руху України за перебудову. Доповідь про консеквенції договору Ріббентропа-Молотова для західньоукраїнських земель виготовили вони спільно, а відчитав її М. Горинь — А. Г. Г.)

Я не буду зупинятись на правовій стороні пакту Ріббемтропа-Молотова, він отримав кваліфіковану оцінку попередних доповідачів. Я хотів би звернути увагу шановної авдиторії на ролю, яку відіграв цей пакт, зокрема, таємний додатковий протокол з 25-го серпня 1939 року і дії, викликані ним, у долі українського народу, особливе становище якого напередодні подій 1939 року полягало в тому, що він знаходився під владою трьох, не рахуючи Угорщини, сусідніх держав — Польщі, Румунії та СССР.

Природне прагнення українського народу до єдности використовувалося совєтською пропаґандою для виправдання аґресивних воєнних дій у вересні 1939 року проти Польщі, тим самим підміняючи справжню мотивацію, накладену у таємних документах, видуманою. Той шлях, який пройшли наші народи з 1939 року, порушений обговореною проблемою, трагічний. Можливо наша конференція стане точкою відрахунку нового шляху, на якому вони з об'єкту маніпуляцій стануть суб'єктом історії. Згідно з другим і третім пунктами таємного додаткового протоколу з 23-го серпня 1939 року, підписаного у Москві Ріббентропом і Молотовим, західньоукраїнські землі виявилися у сфері інтересів СССР. Події, які розгорнулись у вересні 1939 року реалізували ті угоди: Західня Україна була анексована СССР. Природно, пакт Ріббентропа-Молотова не передбачає возз'єднання України. Поняття „возз'єднання" не зустрічається в таємних документах. Зате вони насичені термінологією держав-аґресорів, сфери впливу інтересів сторін, політичні перетворення та інші. Тому ми оцінюємо події вересня 1939 року як окупацію окупованих Польщею в 1919 році західньоукраїнських земель, наслідком умови двох аґресорів проти третього.

На цих новозахоплених споконвічних українських землях совєтські власті продовжували ґеноцид нашого народу, почати у східній Україні. Я маю на увазі совєтський період після жовтневих подій 1917 року. Він проявлявся в масовій депортації в Сибір, розстрілах і переслідуваннях місцевого населення ще до початку війни з Німеччиною. Розмір цієї кривавої вакханалії нам до цього часу мало відомий. Нині громадськість України займається цим питанням. Як повідомляє дослідник Аршаданова у статті „Депортація населення із Західньої України і Західньої Білорусії в період з листопада 1939-41 років", насильно виселено із цих земель 312,800 сімей, або 1,173,170 чоловік — приблизно 10% населення. Сьогодні ми можемо впевнено сказати, що це був запляновавий замах на саме існування українського народу. Пакт вплинув на соборність українських земель. Вона стала реальністю, але реальністю стала також національна катастрофа внаслідок цього пакту. Одним із наслідків терору проти нашого народу був широко поширений рух у 1940-их роках в Україні, який в свою чергу забрав десятки тисяч жертв і поповнив сотнями тисяч політв'язнів совєтські концтабори.

Сьогодні становище української нації вельми драматичне. В наслідок політики русифікації і безпощадної централізації керівництва Україна фактично позбавлена можливости не тільки розпоряджатися своєю економікою, але й вести незалежно і освітню і культурну політику, як показують дискусії у Верховній Раді СССР. Централізацію керівництва культурою нам обіцяють і в майбутньому. За останні десятиліття були русифіковані такі великі міста як Харків, більш ніж з мільйонним населенням, Запоріжжя, Дніпропетровське, Донецьке та інші. Буде потрібна велика людська напруга всіх сил нації, щоб залікувати наслідок цього руйнування нації, як цілісного організму.

Довгий час офіційна пропаґанда нав'язувала нашому народові твердження про визвольний характер для західньоукраїнського населення воєнної кампанії з 1939 року. Кривава практика керівних органів західньоукраїнськими землями дискредитувала брехливі версії, а плян депортації в Сибір всього українського народу за визнанням Хрущова у доповіді „Культ особи й його наслідки" на 20-му з'їзді КПСС, опрацьований сталінською верхівкою напередодні війни з Німеччиною, розкрив імперські мотиви воєнних дій СССР проти Польщі. Совєтські історики покликуються на ухвалу народних зборів представників Західньої України в жовтні 1939 році, які заявили про своє бажання приєднатися до СССР. При наявності на західньоукраїнських землях совєтських військ така ухвала не мала альтернативи. Ще невідомий випадок, де народ, на землю якого вступив совєтський солдат, приймав би іншу ухвалу. На нашу думку, приєднання західньоукраїнських земель до східньої України було побічним результатом політичних комбінацій і воєнних дій двох аґресорів. Воно здійснювалося без врахування думки та участи українського на-

(Закінчення на ст. 8-ій)

З ЛИСТІВ ДО РЕДАКЦІЇ

ЧИ СПРАВДІ ДЕЗІНФОРМАЦІЯ?

Українська Центральна Інформаційна Служба в Лондоні, яка є органом Проводу ОУН, розіслала листа-комунікат до редакції українських пресових органів у діяспорі, в якому таврує „грубу і шкідливу" дезінформацію, якої допустився автор статті „Світла й тіні Х Сесії УНРади", („Свобода" з 1-го липня 1989 року). „Ця шкідлива і недоречна дезінформація відноситься в основному до такого речення в дотичному репортажі Івана Кедрина. Цілком смішно навіть думати, щоб таку пропозицію прийняла Українська Гельсінкська Спілка; табір ОУН веде пресову кампанію проти діячів тієї спілки".

Ідеться про відчитаного на Х Сесії УНРади листа голови Проводу ОУНР з пропозицією, щоби Державний Центр УНР за кордоном, Українське Державне Правління (на базі 30 червня 1941) і Закордонне Представництво УГВР об'єднались в одному Всеукраїнському Державному Центрі. У дотичному листі голови Проводу ОУНР, відчитаному на Х Сесії УНРади казалося теж, що „...Українське Державне Правління... репрезентує елементи Гетьманської Держави і Генерального Секретаріяту УГВР". „Груба, шкідлива і недоречна дезінформація" у вищезгаданій статті Івана Кедрина стосувалася включення до проєктованого Всеукраїнського Державного Центру також Української Гельсінкської Спілки. На доказ, що такого не було, УЦІС розіслала копію того листа, що його підписав „За Провід ОУН Василь Олеськів, голова".

У тому листі-пропозиції Василя Олеськіва нема за іменем Української Гельсінкської Спілки. Але говориться там, що бажаним було б, щоби Всеукраїнський Державний Центр об'єднав усіх, що бажають самостійної і соборної української держави, „включно до сучасних суспільно-політичних рухів в Україні і в діяспорі". Відомо, що в Україні постали різні леґалізовані і нелеґалізовані суспільно-політичні організації. Із них Українська Гельсінкська Спілка має своє уповноважене Закордонне Представництво у діяспорі. То до кого іншого, як не до УГС стосувалася пропозиція включення до Всеукраїнського Державного Центру? Хто, кого й у чому „дезінформує?"

Іван Кедрин

Джерзі Сити, Н. Дж.

ДО СПОГАДІВ ПРО ЛЬВІВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМ. І. ФРАНКА

Як видно з друкованої останньо низки спогадів про Львівський університет під час першої совєтської окупації Західніх Земель України зростає, зацікавлення цією науковою установою, що має ім'я Івана Франка, якому ворожі чинники відмовили посісти катедру україністики.

Цікаві спостереження про Львівський університет в 1940-41 рр. знайде читач в об'ємистій (450 стор.) книзі спогадів п. з. „Світе тихий" авторства проф. Дмитра Кислиці в розділі „Наш Львів року 1940".

В згаданому розділі автор розказує про структуру Львівського університету — адміністративну, партійно-політичну (партосередок) та наукову, зокрема в ділянці філософічно-гуманістичних дисциплін. Згадує автор про ректорів Михайла Марченка й Биченка та останнього ректора д-ра Василя Сімовича, про професорів Івана Брика, Кирила Студинського, Івана Крип'якевича, Юрія Полянського, Михайла Возняка, Іларіона Свєнціцького, Теоктиста Пачовського, Івана Білодіда, Макара Русанівського, Костя Гупала, Миколу Пушкаря, керівника „партосередку" Осечинського, про секретаря Дем'яна Гандзія. Після окупації Львова німцями згадує про закриття університету за урядування його останнього ректора проф. д-ра В. Сімовича.

Спогади Д. Кислиці варто прочитати в цілості, бо їх діяпазон дуже широкий — від дитячих років автора в Східній Україні в 1912 році, почерез Першу світову війну, визвольні змагання, большевицьку окупацію, Другу світову війну, жорстоке володіння німців у Східній Україні, втечу до Львова й на еміґрації аж до поселення в Канаді.

Книжку можна придбати за 25 дол. Адреса: D. Kyslycia, 25 Grady Cres., Nepan, Ont. K2H 5S2 Canada.

Володимир Барагура

Вудгейвен, Н. Й.

ПРОДАЖ АМЕРИКАНСЬКОЇ зброї до країн Третього світу значно збільшився в минулому році та майже дорівнює кількості проданої цим країнам зброї Совєтським Союзом. Звіт із дослідів переведених в цій справ Конґресовою дослідною службою вказує, що ЗСА продали на 66 відсотків більше зброї у 1988 році, як в 1987, натомість продаж зброї з СССР зменшився на 47 відсотків. В результаті продаж зброї американцями до країн Третього світу, що дуже далеко відставав від СССР, у 1988 році дійшов до суми 9.2 біл. дол. в порівнянні до 9.9 біл. дол. проданої Совєтським Союзом. В загальному Америка і Совєтський Союз є відповідальними за дві треті продажу всієї зброї до країн Третього світу.

НОВІ ПЛЯНИ ФЕДЕРАЛЬНОГО уряду на поборювання наркоманства, що їх виготовив директор відповідальний за цю ділянку Вілліям Беннет, спрямовані на збільшення приміщень у федеральних тюрмах на 85 відсотків, як також уділити певні суми грошей стейтам і в цей спосіб заохотити їх до поборювання наркоманства. Багатьом експертам наркоманства і політикам подобаються зусилля нового директора, але критики уважають, що цей плян приділяє забагато уваги самому поборюванню наркоманства, а замало проблемам, які ведуть до наркоманства.

Роман Кухар

ОДИН З ЧЕРВЕНСЬКИХ ГОРОДІВ

Теофіл Коструба, „Белз і Белзька земля" з найдавніших часів до 1772, Об'єднання Надбужанців, редакція Надії Олійник, портрет автора, вступ від Видавництва, з начерком „Історія Бельзького Князівства", Романа Рахманного, додатки й доповнення, з матеріялами до хронології Белза й історії монастиря в Городищі, показники імен і географічних назв, Ню Йорк, Торонто, 1989, ст. 165.

Видавництво Об'єднання Надбужанців здобулось, після видання великого реґіонального збірника „Надбужанщина", т. I (1986), на черговий замітний випуск своєї дослідної діяльности — а саме, науковий твір о. Теофіла Коструби (1907-1943), „Белз і Белзька земля". Праця охоплює розділи: „На світанку історії", „Слов'янська Белзчина", „Белз і Белзьке Князівство від 981 до 1462 р." (За українських князів, до 1340 р., й за литовського, угорського й мазовецького володіння, до 1462 р.); „Заселення Белзької землі в XV ст."; „Внутрішнє життя в XV-XVIII ст."

І самий твір і його автор заслуговують на особливу увагу. Забезпечена науковим апаратом історична праця про Белзьке Князівство талановитого дослідника нашого середньовіччя, о. Теофіла Коструби, сягає в сиву давнину передісторії нашого народу й відкриває не одну таємницю цієї корінної української землі, що була, разом з іншими містами (городами) в системі т. зв. „Червенських городів", твердинею нашої батьківщини на аґресивних супроти неї західніх фронтах. Т. Коструба належить до видатної плеяди українських істориків державницького напрямку, з її чільним представником Вячеславом Липинським і такими відомими послідовниками, як Омелян Терлецький, Степан Томашівський, І. Кревецький, Мирон Кордуба, Іван Крип'якевич, Борис Крупницький, ітд.

Про умови важкого народження й публікації цієї досі найґрунтовнішої монографії Белза та про її невтомного, передчасно згаслого, автора розповідає Роман Рахманний у зв'язкій вступній статті до твору, що сперта на автентичних біографічних матеріялах різних авторів, а зокрема колишнього видавця „Доброї книжки", Олександра Моха.

Унікальна наукова праця Т. Коструби „Белз і Белзька земля" з багатьох поглядів не має порівняння до себе інших подібних розвідок, головно щодо інтуїтивно-научного підходу автора у відтворенні топографії та хронології подій історичного терену такого широкого часового проміжка нашої передісторії з зарання віків, почерез державну самобутність Волинського й Галицько-Волинського періодів, упродовж втрати незалежности підпольської й аж до підавстрійської доби. У своїх роздумах на тему передісторії України о. Коструба згадує давньослов'янське наймення т. зв. „неврів", під яким були відомі предки нашого літописного полянського племінного населення. Походження назви „неврів" виводить дослідник від назв річок „Нур" і „Нурець". Така аналогія лінгвістично не зовсім виправдується. „Неври", на нашу думку, це вживане чужинцями наймення для „дніпровців" („непрів") від давнішої назви „Непро" на Дніпро, які там проживали ще до приходу скитів на Чорноморський Низ. „Неври" („непри", за аналогією „євреї" — „гебреї") опановували надто великий простір здовж Дніпра й на захід, до Волині й Поділля, щоб їхні розселення обмежувати топографічно до річок „Нур", чи „Нурець". Зате Теофіл Коструба висовує зовсім правдоподібну гіпотезу, що Белз, разом з давніми городами, Волинню й Червенем, та пізнішими, Буськом і, можливо, Холмом, і ще деякими городищами, був у складі т. зв. Червенських городів, за які йшла з непам'ятних часів постійна боротьба між Руссю-Україною й Польщею.

І так, в 981 році Володимир Великий приєднав Червенські городи, що їх своєчасно завоювали предки Болеслава Хороброго, польського короля, до своєї могутньої Київської держави. В 1018 році той же Болеслав, використавши державну кризу на Русі після смерти Володимира Великого, загарбав собі Червенські городи, але вже в 1030 році син Володимира, Ярослав Мудрий, відвоював їх. Три століття пізніше, після нападу польського короля, Казимира Великого, в 1340 році на землі Галицько-Волинської держави, Белзьке Князівство й решта Західньоукраїнських земель нащадків Романовичів опинились у чужій залежності в різних історичних періодах, за литовського, угорського, мазовецького володіння в роках 1340-1462, доки зовсім не втратили самобутности в Речі Посполитій Польській аж до розбору Польщі в 1772 році.

Наш історик ретельно ілюструє буття Белза від передісторичних часів того дулібсько-бужансько-волинського осередку рідного населення над Бугом, упродовж його величі й занепаду, де все ж таки, навіть до 1560 року, Русь становила панівний елемент, дармащо польське католицтво, а згодом жидівство, були в постійному наступі. Белз був здавна важливим осідком — мав славу твердині, користувався Магдебурзьким правом, як і був церковним осередком Холмсько-белзького єпископату. Кількакратно в пізнішій його історії були спроби з козацького боку відвоювати західньоукраїнські землі з Белзчиною, спершу за Богдана Хмельницького в 1648 році, згодом двічі в 1655 і 1665 роках і знову же за Петра Дорошенка в 1672 році. Про те вони залишились, крім короткотривалого періоду шведської інвазії в 1700-их роках, за Польщею аж до австрійського опанування цієї частини підпольських земель.

Проглядний начерк Т. Коструби історії Белзької землі дає переконливий доказ на український характер споконвіку отих західніх кордонів нашої батьківщини, що опинились і в

(Закінчення на ст. 8-ій)

Валентина Юрченко

НАДІЯ, ДАР БОЖИЙ

(З книги Тоні Мелендеза — „Дар надії")

II.

За кілька тижнів перед Різдвом 1963 року Тоні вже перейшов складну операцію ніжки і, хоч мав важкий гіпсовий бандаж, вже сидів усміхнений в колі своїх рідних біля запашної ялинки, замаяної кольоровими стрічками. Було йому тоді два роки — попереду чекали на нього дальші болючі процедури й на довгі місяці гіпсові бандажі. Операція вдалася — ніжка в Тоні набула природної форми, але до того, щоб він почав ходити було ще далеко. Хозе вже втратив терпець — він затужив за батьківщиною, життя в Лос Анджелесі своїм тягарем ставало для нього незносимим. Заощадивши трохи грошей, він купив старий, але ще міцненький „стейшен-ваґен" і, направивши його як слід, пустився в дорогу разом з усією родиною на візиту до рідного Рівасу. Там він цілими ранками бродив полями цукрової тростини, інколи брав на руки дітей — сина Тоні й донечку Майсlу, показував їм дерева й квіти в лісі, а в затінку на відпочинку траплялося їм побачити й грацiйні плямисті серни, або яскраво-кольористі папуги — тоді не було й меж захопленню.

За кілька тижнів Хозе дістав виклик лікаря з Лос Анджелесу — настав час здіймати бандаж з ніжки Тоні та й вчити його ходити. Хозе залишив родину в Рівасі й літаком повіз хлопчика до Лос Анджелесу, — там, в ортопедичному шпиталі, після довгих вправ, мусіли поставити на ноги його сина. І яка ж була це радість, коли Тоні сам нарешті зробив перші кроки! На той час повернулася з Рівасу й решта родини — Сара очам своїм не вірила, побачивши Тоні на ногах. О, яка ж це була чудесна несподіванка для неї! Вона ж завжди так гаряче молилася за сина і, видно, Бог почув її молитву...

Тоні навчився малювати коли йому минуло три роки. Тримаючи крейдки між пальцями ніжки, він робив дивовижні шкіци, а коли малював людей або янголів, то зображував їх з руками, яких сам не мав. В конкурсі рисунку організації „Марч ов Даймс" 5-літній Тоні навіть виграв премію, а газета вмістила статтю про нього й дала репродукції його малюнків. Це була визначна й урочиста подія в родині Мелендез! Тим часом малий маляр почав відвідувати ортопедичну школу, де діти навчалися письма, читання, аритметики, а також проходили терапевтичний тренінґ. Фізичні вправи були конче потрібними Тоні — його вчили як треба падати, щоб не ранити обличчя, виправляти його ходу, навчали скоків через шнур, ходіння по драбині, давали вправи на зміцнення м'язів шиї і грудей, готуючи до вживання протези — штучної руки.

Минали роки, протягом яких Тоні поступово опановував не тільки шкільну науку, але й трудне мистецтво — вміння жити. Те, що інші діти робили пальцями рук, він вправно робив пальцями ніг — товстим олівцем писав шкільні завдання, розв'язував математичні задачі, користувався телефоном, включав телевізор, відкривав ключем двері, брав душ, пакував усе потрібне в шкільну торбу. Він умів сам одягатися у розвішений одяг, підкидав сорочку і вона, як парашут, сідала на нього, на ноги взував відкриті сандалі. Складне причандалля своєї протези він ненавидів, не хотів користуватися штучною рукою, волів давати собі раду без чужої допомоги. І справді, хлопчина всіх дивував своєю вишколеною зарадністю, хоч на той вишкіл пішло йому немало часу, але мав він найбільше бажання — бути таким, як усі, а не упосліdженим калікою.

Але люди, як люди — Тоні у своєму житті часто з болем наражався на упередження, принизливі зауваги, а то й кпини — переживав їх тяжко і не раз сльози тремтіли йому в очах від незаслуженої зневаги. Проте, це було ще й ще раз дальшим прагненням для нього сягати вище, стреміти до чогось незвичного. Своїми здібностями він осягнув того, що його прийняли до середньої школи у клясу здібних, а в кінці семестру деякі скептики-вчителі ствердили, що Тоні цілком добре „дотримує кроку". Це виявилося й на спортовому грищі, куди запровадили його приятель Паоло, який одного дня сказав:

— Знаєш, Тоні, а чому б тобі не грати в „сакер", — там не потрібно рук... І тоді ж Паоло узявся переконувати тренера, щоб Тоні прийняли до спортової дружини. І він не помилився — за деякий час Тоні вже вихором носився у грі, відбиваючи м'яча однаково вправно і ногами й головою, а часом і ґоля забивав.

Сара Мелендез від самого народження Тоні поклала його життя в Божі руки. Вона ревно молилася за сина щодня, несла тягар важкого життя іміґрантки, матері чотирьох дітей, борсаючись у постійних нестатках. Та лихо не спало.

Закінчення буде.

До 90-річчя з дня народження Бориса Антоненка-Давидовича

До 90-річчя з дня народження Бориса Антоненка-Давидовича

5 серпня цього року припадає 90 років від дня народження одного з найвизначніших письменників нашого століття — Бориса Антоненка-Давидовича. Людини, яка пройшла жахіття сталінського терору і постійні репресії аж до останніх днів свого життя.

Антоненко-Давидович був одним з небагатьох культурних діячів, який вижив не зігнувшись, не впавши, а витримав все з піднесеною до гори головою і дійшов до своєї смерти 9 травня 1984 року, як людина гідна, нездоланна, вірний син свого народу.

Наша історія підрадянської дійсности знає не багато випадків, коли б людина могла так довго і так безперспективно боротися з величезною машиною державних репресій і з честю відійти з цього світу з викарбованими у своїй душі словами Шевченка:

Ми просто йшли; у нас нема
Зерна неправди за собою.

У цих кількох Шевченківських словах — цілий Борис Антоненко-Давидович. Його життя, його життєвий шлях — як людини, як письменника, як філолога, як літературного критика, як громадського діяча до останньої миті — кришталько чистий. Його творчість 1960-их років — це цілюще джерело для спраглих правдивого слова. Тому й очі багатьох поетів і письменників тих років повернулися в його сторону: він залишився один з небагатьох, на творчості якого ідейно і художньо виростала ґенерація шестидесятників, життєвий приклад якого був надхненням і зразком як жити і працювати для рідного народу. Він не підвів сподівань не лише молодих, але й старших, не розчарував, а своїм твором «За ширмою» — першим після довгих років примусової мовчанки, відкрив для творчої молоді новий світ правдивого життя, який вже нікого не залишав байдужим.

До 90-річчя з дня народження письменника, на Україні старанням його дочки (пасербиці) Ярини і її чоловіка письменника Бориса Тимошенка появляються українською і російською мовами заборонені вірші Бориса Антоненка-Давидовича, його «Сибірські новели» та однотомник вибраних творів.

Закордоном незабаром з'явиться передрук «Сибірських новел» (у видавництві «Смолоскип») і книжка Лариси Онишкевич «Лицар неабсурдних ідей» (у видавництві «Пролог»), а у деяких місцях поселення українців підготовляються літературні вечори присвячені письменникові.

Цією сторінкою у щоденнику «Свобода» ми хочемо привернути дещо призабуту і на Заході увагу українських читачів і української громадськости до цієї світлої постаті.

Хай пам'ять про цю Велику Людину живе вічно у наших душах і серцях.

Осип Зінкевич

Твори Бориса Антоненка-Давидовича

Твори Бориса Антоненка-Давидовича, які вийшли окремими виданнями: драма — «Лицарі абсурду» (1924), оповідання, повісті, нариси — «Запорошені силуети» (1925), «Тук-тук» (1926), «Смерть» (1928, 1929), «Справжній чоловік» (1929), «Шкапа», «Крижані мережки», «Печатка», «Землею українською», «Синя волошка», (1930), «Люди й вугілля», «Крила Артема Летючого» (1932, 1959), «Паротяг Ч-273» (1933), «Збруч» (1959), «В сім'ї вольній, новій», «Золотий кораблик» (1960), «Слово матері» (1964), роман — «За ширмою» (1963), збірки статтей — «Про що і як» (1962), «В літературі і коло літератури» (1964), «На довгій ниві» (1967), «Як ми говоримо» (1970).

За кордоном: «Смерть» (Лондон, «Українська видавнича спілка», 1954), «Землею українською» (Філядельфія, «Київ», 1955), «За ширмою» (Мельборн, «Слово», 1972), «Як ми говоримо» (Балтимор, «Смолоскип», 1979; Нью-Йорк, «Науково-дослідне товариство української термінології», 1980), «Печатка» (Мельборн, «Ластівка», 1979), «Двісті листів Б. Антоненка-Давидовича» (Мельборн, «Ластівка» і «Слово», 1986).

Іншими мовами: російською — «Крилья Артема Летуна» (1963); польською — «Za parawanem» (1974); англійською — «Behind the Curtain» (1980), «Duel» (1986).

Батько був дивовижною, стійкою, незламною людиною. Часто він говорив «Моє серце вже не вміщає людських страждань і болю. Життя міцно тримає мене в своїх «лабетах» і стискує їх дедалі дужче».

Молодь завжди горнулася до нього, вбачаючи в ньому духовного наставника, духовного батька.

[1989] Ярина Тимошенко

Бориса Антоненка-Давидовича проводжає в останню дорогу родина: Борис і Ярина Тимошенко, Ольга Добрянська і Олена Сигерич.

Сторінку
«До 90-річчя з дня народження
Бориса Антоненка-Давидовича»
підготували Осип Зінкевич і Олесь Тимошенко

P.O. Box 561, Ellicott City, Md. 21043

Фотографії публікуються вперше.

Борис Антоненко-Давидович (1899-1984)

ДО 90-РІЧЧЯ ВІД НАРОДЖЕННЯ ПИСЬМЕННИКА

Борис Антоненко-Давидович — це один із когорти письменників «Розстріляного відродження», тих письменників, що їх породила українська національна революція 1917 року, яка принесла з собою боротьбу за політичну самостійність і самостійність культурну. Борис Антоненко-Давидович оплатив своє життя довгим ув'язненням і вигнанням (в офіційному довіднику про письменників так і подано, що остання книжка письменника «Паротяг ч. 273» вийшла 1933 р., а наступна «Збруч» щойно 1959 р.) та не поцілував пантофлі папи і все своє життя намагався бути вірним ідеї відродження, що її підняла національна революція в Україні. За те і був переслідуваний вже і після каторги, в часи нового терору.

Шлях до національної революції у Бориса Антоненка-Давидовича був не простий, хоч і властивий багатьом діячам того періоду. По родовій лінії Борис Дмитрович походив із козацького роду Антоненків, які прийняли прізвище Давидович; після скасування козаччини цей рід перейшов на попівський, а згодом ще й замінив прізвище на «культурніше» — як це коментує з сарказмом самий письменник в автобіографічному нарисі — Давидов. Батько Бориса вже звався Дмитро Олександрович Давидов і служив на державній роботі машиністом поїзду та ще й у російському місті Брянську. Якщо зважити, що Дмитро Давидов писав вірші російською мовою, тоді матимемо картину, в якій обстановці виростав молодий письменник у домі, де розмовною мовою була російська. Мати Бориса — Юлія Максимівна походила з роду Яновських та ще й із Сорочинець, з яких вийшли Гоголі-Яновські. Хоч і рідня по матері запевняла, що їхній рід виводиться з того самого Кореня, що і славні Гоголі, та це не мало впливу на Бориса Дмитровича і він не пішов за прикладом Гоголя, навпаки, віднайшов своє давнє родове коріння і став українським письменником та ще й послідовним і завзятим оборонцем українства, за що довелось йому багато страждати.

Вчився Борис в Охтирській гімназії, що її закінчив в 1917 р. і в тому році подався на студії, спершу до Харкова, а згодом до Києва, де студіював на історико-філологічному факультеті Київського університету. Писати почав рано, ще в гімназії, та й російською мовою і деякі початкові його вірші були надруковані під прізвищем Б. Давидов у єдиному на всю російську імперію юнацькому журналі «Ученик». Російською мовою писав він і фейлетони. Українською став писати Борис Антоненко-Давидович щойно після революції. У червні 1923 р. — як це згадує сам письменник — в київському журналі «Нова громада» надруковано його перше оповідання «Останні два», що поклало початок його діяльности як українського письменника. В тому ж часі він написав драму «Лицарі абсурду», що була надрукована в журналі «Червоний шлях» в 1923 р.; та в драмі йому не щастило і він посвятився вповні прозі.

Антоненко-Давидович був членом АСПИСу (Асоціяції письменників), що її визначує УРЕ як «угрупування київських письменників право-попутницького і буржуазного спрямування», куди належала теж група «Неокласиків» з Миколою Зеровим, Михайлом Драй-Хмарою, Павлом Филиповичом, Максимом Рильським та Освальдом Бурґгардтом (Юрієм Кленом). У 1924 р. мала група письменників, а саме Борис Антоненко-Давидович, Григорій Косинка, Тодось Осьмачка, Валеріян Підмогильний і Євген Плужник, відокремились від АСПИСу і створили літературне об'єднання «Ланка». Це немов би ще одне п'ятірне гроно, на зразок п'ятірного грона неокласиків — гроно селянських письменників. Коли неокласики були вченими літераторами, майже всі професори університету, то цю п'ятірку об'єднувало село і походження і тематикою творчости. Та — як писав Юрій Лавріненко — саме ці письменники, що творили «Ланку», внесли з собою в українську літературу «національний Шевченків дух неукореного села, загостреність нової непідкупної інтелігенції». Це й була та сила, що їх поєднувала, і найплідніше вона проявилась у Бориса Антоненка-Давидовича. Те, що він віднайшов своє давнє коріння, повернувся до свого стародавнього роду, визначило його позицію в літературі. Перш за все увага для української мови, бо мова — як говорив письменник — «не тільки механічний зв'язок між людьми, але відбиток свідомости людини і її прояв». Не даремне авторству Антоненка-Давидовича належить книжка «Як ми говоримо», видана в Києві в 1970 р. і перевидана видавництвом «Смолоскип» 1979 року — гарний підручник для засвоєння популяризації української мови. Через мову письменник віднайшов близький зв'язок з рідною землею й її народом, про що говорять його знамениті репортажі «Землею українською» (1930), «Збруч» (1959) та інші.

Важкі часи терору, в яких довелося провести своє життя Борисові Антоненкові-Давидовичеві, не дозволили йому довершити великого письменницького діла. Його перші оповідання, що з'являлися окремими виданнями, починаючи від 1924 аж до 1933 рр., принесли йому заслужену популярність доброго і почитного письменника. Повість «За ширмою», що її письменник написав уже після років ув'язнення, далеко на засланні, дала йому другий мандат в літературу — як він сам про це заявив — та принесла самоствердження самого письменника, який в процесі писання радісно констатував, що залишилась незайманою його рідна українська мова, яка довго вакувала без практичного застосування; письменник глибоко відчув, що, втративши в житті все, зберіг саму мову — найдорожчий свій скарб.

Цей скарб Антоненко-Давидович використав для своєї рідної країни і її народу. Повернувшись у Київ Борис Дмитрович став живим спогадом отого розстріляного відродження, що його не стерти з історичної карти України. Він і знайшов зв'язок з письменниками-новаторами, які увійшли у літературне життя з приливом «відлиги» і став для молодого письменницького покоління другом і вчителем та прикладом нездоланного українського письменника.

Остап Тарнавський

Коли вийшла друком Ваша повість «Смерть» ще в Києві, даруючи її Євгенові [Плужникові], Ви написали: «Всі ми вмремо, а Україна буде жити!».

Так, Борисе, Україна буде жити! Відходитимуть старші покоління, їх замінятимуть молодші... і так буде ВІЧНО!

[1979] Галина Плужник

З-поміж українських письменників, які пережили багаторічну тюрму, табір, заслання, і дочекалися хрущовської доби реабілітацій, — дехто повернувся із пригашеним, дехто і погашеним талантом. До кількох щасливих винятків, коли талант письменника не тільки не занидів, а, навпаки, розгорнувся після повернення на Україну, належить Борис Антоненко-Давидович.

[1979] Ігор Качуровський

Белетрист і публіцист гострого суспільного інстинкту і зору, він менше цікавився боротьбою літеретурно-мистецьких шкіл та «ізмів», зате, досконалячи мову і стиль своєї «ділової» прозірної прози, влучно схоплював істотні риси і проблеми людини революційного десятиріччя. В безвихідних ускладненнях революції та в нових умовах Радянської України пристрасно шукав конкретних шляхів відродження культури й держави свого народу.

[1959] Юрій Лавріненко

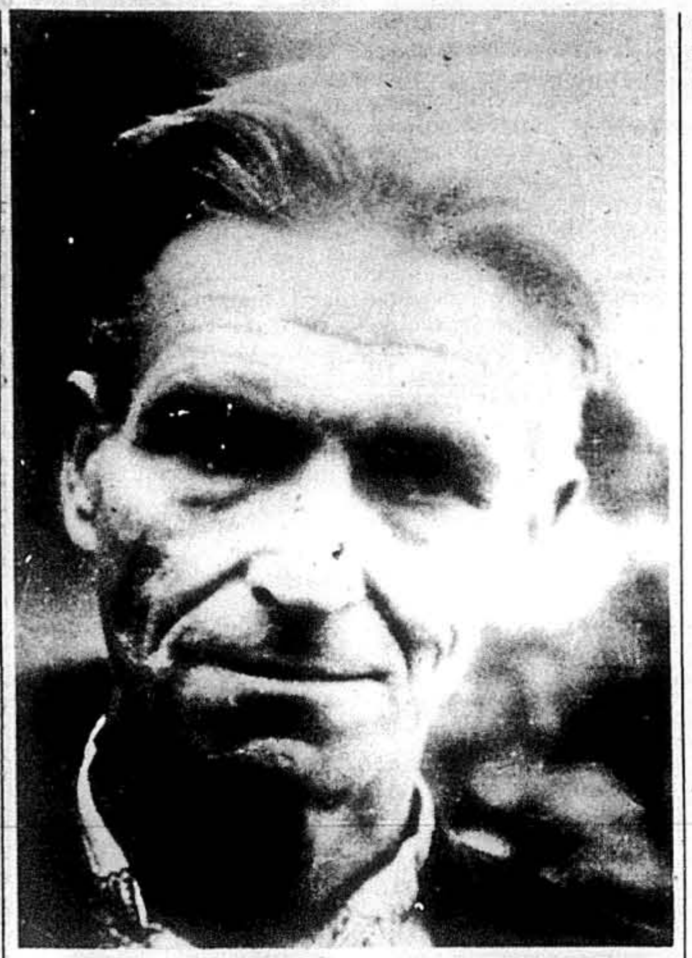
Нариси Антоненка-Давидовича дихають молодечою романтикою й завзятістю, просякнуті реальною дійсністю й любов'ю до рідної землі, до своєї історії, до свого плюндрованого народу.

Його давні твори, витримали іспит часу і сьогодні читаються з непослабною цікавістю, ставши вартісним першоджерелом у вивченні складних процесів на Україні, зокрема в перші повоєнні роки.

[1979] Дмитро Нитченко-Чуб

Б. Антоненко-Давидович ставиться до слова, до рідної мови, як до найдорожчого скарбу і найнадійнішої зброї, якою він усе життя провадить справедливу боротьбу за Добро.

[1979] Надія Світлична

Я люблю нашу історію. Я люблю її буйну, далеку, неповоротну романтику, яку жодні тенденції істориків не могли вкласти в Прокрустове ложе Польщі й Росії. Я люблю ступати її стертими вже слідами і в тих слідах шукати пахощів минулого. Я люблю історію, бо вона вмерла і живе; в сьогоднішніх днях мені іноді промайне копія її найкращих шедеврів. Я люблю її німі надгробки й могилки: вони промовистіші за багатьох лекторів і гіпотез. Я люблю історію: вона вчить багато чого. Я знаю, що часто я зловживаю цією любов'ю в своїх літературних вправах і може я передаю куті меду, але я не годен позбутись її. І я ладен геть зовсім зіпсувати свій — і без того тут зайвий — рефрен, щоб тільки ще раз вигукнути: я люблю нашу запашну історію і я дякую тому забутому вже давно випадкові, що познайомив мене з її хибами й добротами.

Борис Антоненко-Давидович

Борис Антоненко-Давидович — Людина з великої букви

Буває люди, котрі добре знають мене і останні мої три не найвеселіші роки життя, вважають, що доля часом не зовсім лагідно поводилася зі мною. Можливо в чомусь вони і мають рацію, але не мені судити діяння Вищих Сил.

Справді, за що я безмежно вдячний своїй долі і низько кланяюсь їй, то за те, що всі двадцять років мого життя, щастило на мудрих і прекрасних людей, котрі радо відкривали переді мною безмежні скарбники своїх величних душ і мені лишалося лиш брати і вбрати в себе це багатство, формуючи щось особисте. То хіба за такий щедрий дарунок я можу скаржитись на свою долю? Ніколи й нізащо!..

Одним із таких людей, що відіграли важливу ролю в моєму житті, був Борис Дмитрович Антоненко-Давидович. Для мене, його онука, просто, — дідусь Борис.

Завжди веселий і щирий, здатний годинами розповідати захоплюючі бувальщини, жартувати і співати. Чи то в колі своїх вірних друзів, чи на одинці, за старезним письмовим столом і незамінною друкарською машинкою, в голубому ореолі цигарчаного диму, він залишився в моїй пам'яті тим дивовижним прикладом непідкорної і мудрої Людини. Людини — з великої букви.

Він був великим демократом, навіть у поводженні зі мною-хлопчиськом, вимагав називати себе тільки на «ти» і взагалі приймати за старшого товариша. Можливо йому й справді легко було так зі мною бавитись, я не знаю, але в дивовижно таємничій атмосфері величезної, обвішаної картинами і фотокартинами кімнати ледь-ледь освітленої зеленуватим світлом настільної лампи, я почував себе як у гостях у казкового мудреця-схимника, з яким було завжди захоплююче цікаво і весело.

Це він запалив моє єство нездоланною жадобою свободи. Оповідаючи про славетні козацькі часи, прищеплював любов до Рідної Землі, а трохи згодом, коли сьогодення почало ставити переді мною свої болючі питання, відкрив очі на жахливу дійсність буття в рабовласницькій державі, котра вважала і вважає себе втіленням раю на землі. Це завдяки йому я познайомився з самовідданими захисниками людської гідности і чести — Євгеном Сверстюком, Вячеславом Чорноволом, Михайлиною Коцюбинською, Лялею Скорик і іншими. Їх і зараз, через кілька років по смерті Бориса Дмитровича, самозакохані «вершителі людських доль» з горезвісного будинку на Володимирській 33, в безсилій люті завадити їхній боротьбі, називають «виводком Антоненка-Давидовича».

Наївні... Але, хіба може бути образою такий комплімент, як визнання належности до несхитної школи свободолюбства і боротьби яку завів Борис Антоненко-Давидович.

Цих «діячів» і зараз страшать його світла пам'ять і ім'я, яке поважає і вшановує українська громадськість всього світу. А пророцтва цього справжнього «Лицаря Духу» все частіше і частіше збуваються, віщуючи скорий і невідступний кінець усім темним силам зла і сваволі. Він наче і зараз стоїть на повний зріст і з презирством сміється їм у вічі, повторюючи своє незмінне. «Налітайте воріженьки, сам вас накликаю!». Хіба я можу скаржитися на долю?..

Олесь Тимошенко

Чи ви звернули увагу, як у тисячних тиражах розпросторює собі шлях у найглибші робітничі маси наша українська преса? Ви чуєте мільйонну веселу ходу школярів до українських шкіл? Чи чуєте, як у вогні великого відродження горить уся Україна?

Борис Антоненко-Давидович

1957 рік.
Борис Антоненко-Давидович перед звільненням зі заслання.
←

→ **Різьблений хрест на могилі Бориса Антоненка-Давидовича в Києві.**

Дивна, справді, наша історична доля: зо всіх буйних літ, щоураґанами пролетіли через степ, нам лишились у спадщину самі тільки хрести та могили.

Борис Антоненко-Давидович

Українські культурні діячі про Бориса Антоненка-Давидовича

І хоч уже почалися арешти людей, яким вірив, яких любив, та все ще сподівався... Ні, його теж не обминуло... І тепер не сам себе, а жорстока сталінська дійсність кинула проникливого письменника в нелюдські умови. На цілі десятиліття (1935-1957 роки).

Тільки ж усе це для Антоненка-Давидовича стало лише першим колом Дантового пекла. Після всього пережитого країною, після осуду зловісного культу, після повсюдних і постійних запевнень, що зловживання більш не повторяться, — було просто протиприродним недовіряти й остерігатися, що невдовзі почнеться й друге коло...

Та знову скоїлося... Чутливий до насильства й несправедливості, репресований і реабілітований, письменник швидко розпізнав рецедив сталінізму, що нині звемо десятиліттями застою, а точніш — темним проваллям аморальної брежнєвщини.

Почалося друге коло з кінця шістдесятих... Бо мав Борис Дмитрович той хребет, який і досі не гнувся, мав таку вдачу, яку жодні біди не могли змінити. Знову — протест, незгода, критика... Знову провалля у біографії виданих книжок...

Та не було провалля, тим більш застою у творчості, у діяльній, працьовитій душі — в художньому відтворенні пережитого. Хоча за умов новітнього тихого пекла йому неймовірно важко писалося, а ще важче було зберігати написане.

[1989] Борис Тимошенко

Якось у давучкі дні застою 70-х років, коли живій душі так важко виборсувалося з-під нашарувань закостенілих догм, коли, часом здавалося, скепсис або й цинізм лишалися чи не єдиним порятунком від повного розпачу, я був приголомшений оптимізмом Бориса Дмитровича Антоненка-Давидовича. Мені здавалося, що зловісна фатаморґана сусловської ідеології ніколи не розвієтсья, що деградація духу поволі дійде свого алогічного краю.

— Це не так, — заперечував Борис Дмитрович, — в народі закладено таку потенціяльну силу, що досить року свободи — і народній організм віджививться.

Він мав право і підстави так говорити. Бо пережив відродження 20-х і трагічні катаклізми 30-40-х, піднесення початку 60-х і прірву брежнєвського «тихого» виламування рук. Вслухаючись у слова, придивляючись до рухливої гри розуму на обличчі цієї людини, я думав: «Звідки така нестрачена сила? Звідки несхитна впевненість? Адже і табори, і «вільне» переслідування — все це не могло не накласти відбитку на світосприйняття, світорозуміння».

Сьогодні, перечитавши розмову письменника Бориса Тимошенка з Борисом Дмитровичем Антоненком-Давидовичем та його тюремні вірші, я, здається, знайшов розгадку. Вона виявилася простою, навіть очевидною — не зрадити себе самого. Бо муки совісті, печія сумління, усвідомлення неправедности життєвого шляху — це найстрашніша кара для людини. Отоді їй уже не до оптимістичного світогляду, бо всі спотворення видаються неминуче фатальними.

[1989] Вячеслав Брюховецький

Мені було дуже радісно, що книга [*«За ширмою»*], *котру я так полюбив, зникає з книгарень майже блискавично. Кажуть, що завжди найсильніше — перше враження. Але* [це], *мабуть, правдиве тільки тоді, коли твір мілкуватий і тримається на зовнішніх оздобах. «За ширмою» я не перечитував, а читав захоплено, відкриваючи ті грані і вловлюючи нюанси, що при першому знайомстві лишилися чомусь поза увагою... Сердечно дякую Вам за чудову книжку, за ті години творчої й естетичної насолоди, котрі Ви подарували своїм твором і мені, і багатьом-багатьом читачам.*

[1963] Василь Симоненко

Сміхом він зустрічав кожного: чи приходило Чека його арештувати, чи приходили з одвідинами приятелі. А приятелів він мав стільки, скільки має верба весною сорок і ворон на своїх гілляках.

[1950] Тодось Осьмачка

Головою цих зборів [*початок 1920-их років*] і організаційного комітету МК [*Місцевого Комітету письменників*] *був Антоненко-Давидович. От у перерві він до мене підходить і питає, чому це я досі не подала заяви про вступ до МК письменників. — А можна? Хіба мене приймуть? — здивовано питаю. — Подайте!*

Я була неймовірно улещена такою увагою до мене, бо це ж було рівнозначне визнанню мене письменницею. І від кого? Від самого майстра слова Антоненка-Давидовича! Ото від тоді МК письменників став для мене центром, де точилося організоване життя письменницького колективу, куди я мала право входити не як інтруз, а як повноправний член.

[1972] Докія Гуменна

Борис Антоненко-Давидович слідом за Шевченком міг би сказати, що історія його життя становить частину історії його батьківщини. Дійсно, в особистій долі цього письменника, як у фокусі перетиналися найважливіші події в житті його народу.

На Бориса Антоненка-Давидовича почали дивитися як на сумління нації. Це був його тріюмф і тріюмф народу. Післясталінська діяльність Бориса Антоненка-Давидовича — це була розплата і шляхетна помста химерної української долі за довгорічні знущання над чесним і непохитним письменником.

[1974] Леонід Лиман

1989 — РІК УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

МОВА ПРО МОВУ

СТОРІНКИ КУЛЬТУРИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Ми з вами відповідаємо за українську мову, за націю перед пам'яттю предків, перед лицем усього світу і перед нащадками.

Із доповіді Юрія Мушкетика на Пленумі Правління СПУ

X РІК ВИДАННЯ СЕРПЕНЬ 1989 1 (27)

НАШ ЮВІЛЕЙ

З цим випуском „Мови про мову" хочемо відмітити скромний ювілей десятиріччя нашої праці на сторінках культури рідної мови. Упродовж цього десятиріччя ми послідовно трималися намічених напрямних: 1) виполювати „мовний бур'ян" у мові **нашої діяспори, 2) вказувати на смертельну загрозу** для нашої мови шляхом безпощадної русифікації на рідних землях.

Не зважаючи на плюси й мінуси, що траплялися на шляху нашої праці, ми не втратили віри в свою справу **завдяки гармонійній співпраці і єдності думки.** Щоправда, траплялися речі, які могли знеохочувати і сіяти песимізм, бо не все було так, як ми уявляли собі **на початках. Ніякою силою не вдалося нам знівелювати** жорстокі наступи друкарських чортиків, які зчаста вискакували тоді, коли ми найменше цього сподівалися, і нівечили головну думку написаного... Попадало нам за це добре, хоч і незаслужено, від наших запопадливих критиків, але це ми намагалися невтралізувати думкою „колись буде краще"...

Великою заохотою для нас були приязні й ласкаві відгуки читачів, бо це створювало в нас віру, **що запланований діялог „розмови з читачами" буде** зростати. Але з роками цей діялог послаб, що можна пояснити загальним збайдужінням у нашій громаді також і до інших справ.

Натомість маркантно змінилася атмосфера життя на нашій батьківщині, головно в ділянці мови. Коли в попередніх роках інформації про стан нашої мови ми опирали на нечисленних документальних даних (як, напр., твір І. Дзюби Інтернаціоналізм чи русифікація, 1968", та твір Ф. Коляски „Education in the Soviet Ukraine, 1968", а також на фрагментарних вістках із підпільного Українського вісника), то в останніх роках відкрилося для нас чисте джерело святої правди і пливе до нас широким річищем **дійсних фактів про те, що діється з нашою мовою в** „суверенній українській республіці". **Переломовою** подією історичного значення були виступи й писання українських письменників, на з'їзді СПУ в 1986 р. та й пізніше при інших нагодах. Заохочені **й підбадьорені** „гласністю", вони заговорили голосом правди про трагічний стан української мови, невпинну русифікацію, брутальну дискримінацію та занепад українського шкільництва, що глибокою раною вростає в наш національний організм.

На сторінках нашої „МПМ" передруковуємо й передруковуватимемо ці матеріяли з надією, що вони спонукають нашу громаду глибше призадуматися **над цим лихом і постаратися знайти найправильніші** заходи допомоги в цій справі.

Ступаючи в нове десятиріччя, сподіваємося, що наша праця знайде живіший відгук не тільки „тут", але й „там", і до нас врешті прилинуть весняні ластівки обміну думками.

На закінчення для інформації хочемо ще додати, що працюємо з таким же ентузіязмом як і десять років тому, хоч і безплатно, що нас ніяк не зневірює, тому з таким самим ентузіязмом бажаємо самим собі „Ad multos annos!"

Іван Драч

ДО ЮНОГО СЕРЦЯ

Так, це до тебе, саме до тебе це слово! Це від тебе залежить зараз, чи перерветься золота нитка тисячоліть, а чи оживе і заграє на сонці! Це від тебе, саме від тебе залежить, чи джерело рідної мови замулиться в твоїй душі, а чи пружно і вільно дихатиме! Океаном дихатиме!

Тільки рідне слово, виплекане твоїм родом і народом, має таємничу здатність тримати людину у повноті її історичного і духовного буття. Тільки від порога рідної мови ти можеш виходити на широкі магістралі світу. А безмір світовий і космічний не дасться тобі в руки, коли ти будеш безбатченком. Чуєш, пісня лунає, ти мимохіть тягнешся вслід за нею — вона старіша від тебе на тисячоліття і на тисячоліття молодша. Слово у пісні, як вода у ріці. Жива вода рідної мови на ноги зведе тебе і тоді, коли ти зневірився вже у всьому і перше слово твоє, до мами звернене, материнське слово хай розширює твої груди азоном людської гідності. Це ти несеш слово в серці, як наполохану пташку. Слово довірилося тобі і повірило в тебе. Не сполохай рідного слова, а захисти його, до серця притули, життям своїм переповни. Ти, саме ти — і ніхто інший!

Літературна Україна, ч. 20, 1988 р.

Київський державний університет хоче підняти престиж рідної мови

Як відомо, всі вищі школи в „суверенній" УРСР зросійщені до тієї міри, що виклади ведуть там в російській мові, а в деяких університетах навіть українську літературу викладають по-російському. Перші спроби пригадати студентам і про рідну мову зроблено в Київському державному університеті, який, як інформує Літературна Україна з 1. XII. 88 р., має намір, починаючи з 1989 р., запровадити на вступних іспитах на всі факультети писемний екзамен з української мови й літератури.

Ректор університету, віцепрезидент АН УРСР і академік АН УРСР Віктор Скопенко в розмові з кореспондентам Літературної України заявив таке (правопис оригіналу): „Минулого року ми зробили кілька нововедень, тепер на черзі й таке. Це сприятиме зростанню престижу української мови... Тим паче, що вона на повний голос звучатиме і в аудиторіях університету. Адже ми готуємо спеціялістів, які мають влитися, передусім, у наукові й освітні заклади республіки, поповнити корпус національних кадрів. Усе це співзвучне вимогам нашого часу.

До того ж це спонукатиме до сумлінного вивчення української мови і літератури в середній школі, бо поки що тут абітурієнти нас не вельми радують". Готувати ж кадри національної інтелігенції без засвоєння нею своєї рідної мови — з такою практикою застійних часів треба покінчити".

Від редакції МПМ: Розмову з ректором КДУ незначно скорочуємо. Відомо, що „застійні часи" в політичній та публіцистичній термінології УРСР означають часи Брежнєва, а також і його попередників.

Ця розмова надрукована в статті п.з. „Дбаючи про престиж рідної мови".

Марія Овчаренко

ПРАЦЯ НАД ОБОРОНОЮ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В УКРАЇНІ НАБИРАЄ РОЗГОНУ

За останніх 50 років українська мова в УРСР дійшла до трагічного стану з загрозливими проявами майже повної загибелі. Про це заговорили українські письменники, згуртовані в Спілці письменників України (СПУ), користуючись вільнішим духом „гласности". Палкі заклики письменників знайшли широкий відгомін у цілій країні в різних прошарках суспільства. Почали творитися гуртки плекання рідної мови, що завершилася створенням „Товариства української мови ім. Тараса Шевченка". Ініціятива належить українській громаді у Львові, де сотні патріотів опублікували в квітні 1988 р. „Відкритий лист" до акад. В. М. Русанівського і в короткому часі приєднали 10000 членів для Товариства рідної мови.

Установча конференція „Товариства української мови ім. Тараса Шевченка" відбулася в Києві 11-12 лютого ц.р. при багатолюдній участі захисників рідної мови. „Новостворене Товариство, — як пише „Літературна Україна", ч. 7, 1989 р., — складова ланка загальних зусиль, спрямованих на загальне розширення сфери вживання української мови..." З доповідями виступило кілька промовців, і всі вони підкреслювали невідкличну потребу удержавлення української мови в УРСР. Головний тон конференції вніс Олесь Гончар у своєму вступному слові, і такою ж красномовністю закрив конференцію Дмитро Павличко.

Слово Гончара насичене глибоким почуттям і любов'ю до рідної мови. Це одна із найсильніших апологій на її захист. З безстрашною відкритістю він дав огляд темних сил і подій, які в останніх десятиліттях, за його словами, розстріляли український ренесанс „творче диво народу". Так, як і інші письменники захисники рідної мови, він приписує цей національний саморозквіт ленінському впливові, а не безпрецедентному пробудженню національної свідомости після української національної революції. „У пізніші роки" потяглася смуга сталінських кошмарів, сфабрикованих процесів, нищення народу голодом 33-го..." З такою ж відвертістю говорить Гончар також про брежнєвсько-сусловську кліку, що „взялася послідовно насаджувати антинаукову доктрину про „злиття націй". Гончар називає цю доктрину „найгрубішою сваволею догматиків", внаслідок якої зникали національні школи, а справжня історія народу закривалася фальсифікаторами. Найгострішими словами обвинює він цих „невтомних зливачів націй, що вже готували нам мовний Чорнобиль..., запевняючи, що процес асиміляції мов виникає стихійно, що самознищення народу треба розглядати як вищий стан процесу...". Таку акцію називає Гончар злочином проти національних культур, а тих що її заплямували, — „сусловськими лакизниками з ученими ступенями, які вже прикидали терміни, коли і яка мова загине остаточно..."

Для приспішення асиміляції перекидано маси людей з регіону в регіон, щоб позбавити їх коріння і вирощувати спримітизованих, задурманених догмами, напівсонних душ, зручних для адміністративного апарату... За такі сильні закиди ще кілька коротких років тому грозили жорстокий засуд на досмертне ув'язнення або запроторення в далекі табори Ґулаґу з тортурами і знущаннями. Тепер оборонним щитом служать цитати з творів Леніна і постанови XXVII-го з'їзду партії та XIX-ої партконференції: Гончар пояснює, що увага до культури і відродження мови відповідає новому курсові цих з'їздів. Він пригадує, що для оздоровлення і нормалізації мовної ситуації на Україні потрібні динамічніші заходи і довготривала робота. Працювати треба буде не тільки з тими, хто дорожить рідною мовою, але й з тими, в якого національна свідомість ледве пробуджується, бо багато людей виростало в умовах національної дискримінації і національного нігілізму. Часто чуємо докори, що українці — це така нація, що не вміє дорожити своїм. Але, нагадує Гончар, хто із службових людей потерпів за нищення пам'яток культури, хто сказав офіційне слово на захист чести і престижу мови українського народу, тоді, коли її висміювали, коли ображали трудових людей, якщо вони говорили рідною мовою? Ніхто не потерпів за вигнання української мови з установ, з системи шкіл, зокрема з наших університетів. Уважалося нормальним, що одна з найбагатших слов'янських мов дедалі більше занедбується, принижується, зводиться до становища упослідженої, відтісняється...

Ось чому державність української мови нині має набути законодавчої конституційної сили... Статус державности, каже Гончар, потрібен нашій мові, щоб повернути їй право на життя у всіх сферах, на всіх рівнях. Це питання буде розглядатися найближчим часом на Верховній Раді України... „Отже, люди, будьмо пильні", закликає автор „Собору", реальність наша така, що вимагає праці важкої, буденної, як біля знищеного життя... Щоб залучити нових шанувальників української мови, Товариству доведеться пробудити і зміцнити в людині почуття гордости за свій народ, за його творчий геній, що так розкішно виявив себе в мові, чию красу, милозвучність, гумор, винятково образність і поетичність визнає сьогодні весь культурний світ.

У своєму слові не забув Гончар і про нас, „діяспорників": „Серед того доброго, що Товариство має зробити для розвитку і зміцнення національної мови, важливим буде також налагодження тісних контактів з українцями зарубіжними, з тими, що живуть у Чехословаччині, Польщі... та з нашими заокеанськими братами і сестрами... бо справді нашого цвіту по всьому світу!"...

* * *

У подібному стилі виступав також і новообраний голова „Товариства української мови ім. Тарса Шевченка" Дмитро Павличко. Подібно , як і Гончар, він пояснює розквіт української мови впливом Жовтневої революції. Це прийнятий тепер реторичний стандарт. Виступ Павличка, як і його виступи в попередніх роках, підсилюється важливими статистичними даними. У ньому він виходить із кількости книжок, виданих українською мовою. Хоч, за його словами, історичного розгону української мови, що виплив з попередніх століть та з геніяльної творчости Шевченка, Франка, Лесі Українки, не зупинили ні Соловки, ні голодомор, ні розстріли української інтелігенції. Одначе політикою Сталіна, Хрущова, Брежнєва державні, громадсько-політичні та суспільно-освітні функції української мови звелися на пустий звук. Тоді, коли 1946 р. в УРСР вийшло 106 назв підручників навчальної літератури для вишів, в чому 90 українською, а 16 російською, у 1980 р. появилося тільки 38 підручників українською, а 422 російською мовами. Таку ситуацію називає Павличко маячнею, яка змагала звести українську мову на мертву пустелю. І тут, подібно як Гончар, Павличко підносить високі якості української мови: „Вона розвинена і багатюща, вона має тисячолітню історію, могутню літературу, великий народ, вона має землю та й за межами своєї споконвічної території розлита, як світові води по всіх континентах". Опершись на горбачовській перебудові, без якої „шовіністична етика... гнала в нашу мову кудись на дикі пустирища", та на засади ленінської національної політики, Павличко категорично ставить вимогу надання українській мові державного статусу. Хоч до виведення української мови із стану упослідження ще довгий шлях, Павличко оптимістично оцінює створення робочої комісії Президії Верховної Ради УРСР, що від 27 січня ц.р. начебто почала працю над укладанням правил функціонування мови. Він з оптимізмом (а, може, і з наївною вірою) заявляє, що „Надання українській мові статусу державної стає реальністю..."

З перспективи віддалі часу й простору не можемо поділяти цього оптимізму, але погоджуємося з Павличком, що „історичними документами нашого часу стають сотні, тисячі листів, які йдуть до Президії Верховної Ради УРСР." Павличко з рішучістю повторює своє становище: „... Однією з головних умов, що забезпечують українському народові національну суверенність і право на утворення держави, є не просто його **мовна самобутність** а й пріоритет вживання рідної мови на своїй території...".

* * *

На Установчій конференції від Інституту мовознавства виступав його директор, знаний нам уже з попередньої діяльности В. М. **Русанівський, та А.А. Бурячок.**

Інститут мовознавства разом зі Спілкою письменників України стали організаторами-засновниками „Товариства української мови ім. Тараса Шевченка". **Дивні „перебудовні" зміни відбуваються тепер в способі думання деяких закам'янілих** інтелектуалістів- „теоретиків", а зокрема також в **ментальності Русанівського,** знаного нам з попередніх років з його виступів та писань, які багато де в чому суперечать його теперішнім думкам. Ще зовсім недавно він зосереджувався на прославлюванні мови „старшого брата", а в останньому часі заговорив про патріотизм та про рідну мову. В останньому році він навіть поставив пропозицію, підтриману письменником І. Драчем, про створення Товариства рідної мови.

З доповіді Русанівського на Установчій конференції можна навести чимало цитат, що свідчать про деякі **метаморфози в його ментальності.** Як і інші промовці, свої погляди він спирає на слова Леніна. Не входимо тут в розгляд його виступу, наведемо тільки кілька прикладів, що характеризують його нові погляди: „патріотизм починається зі ставлення до своєї мови". „Позбавити людину її рідної мови — чи то згідно з її волею, чи всупереч їй — аморально: це те ж саме, що підрізати коріння її духовності". **Заторкуючи питання девальвації поняття „рідна мова", він навів деякі дані анкетування, що їх проведено восени минулого року в Києві, де поширено 784 анкети серед людей різної освіти й різного віку. На питання, яку мову опитувані вважають своєю рідною, 55.9 відсотка назвали українську, а 40.2 — російську, 1.3 відсотка — іншу мову. На питання, яку мову навчання вони бажають для своїх дітей, 73 відсотки воліють навчати дітей російською мовою, і лише 19.4 відсотка — українською.** Ясної відповіді на виникнення такої ситуації він не дає, але вказує на „ майже цілковите витіснення української мови з вузівської і середньошкільної спеціяльної освіти". Які причини на це склалися, він також не пояснює. Згадує наче мимоходом, що „діловодство в республіці майже повністю російськомовне", в чому також наче мимоходом закидує чиновникам, що „не хочуть знати мови корінного населення..." І тут Русанівський нарешті заговорив і про те, що „кожна мова потребує державного сприяння її розвиткові". І далі міркує він, що „... державний апарат, не обмежуючи функцій усіх інших мов, першочергову увагу має виявляти саме до тієї, яка дала назву республіці". Щоб не називати фактів їхніми справжніми іменами, він, пробиваючися крізь заплутані стежки своїх міркувань, все таки вряди-годи обережно зауважує, що „недооцінка національного, що спостерігалася в роки сталінізму і застою, та спостерігається це й нині, сприяла... децентралізації...". Замість категорично вимагати удержавлення української мови, так як це поставили інші промовці, він підкреслив необхідність розробляти **„теорію національно-мовних відносин"** (якої концепція незрозуміла -М.О.) і ліквідувати „білі" і „чорні" плями в історії української культури. Ліквідація „чорних" і „білих **плям" тепер дуже актуальна** в культурних колах України, Але тоді, коли Інститут літературознавства вшанував статтями та есеями пам'ять знищених видатних письменників 20-30-их років, а „Літературна Україна" на своїх сторінках опублікувала деякі десятиліттями заборонені твори (наприклад, твори Хвильового), Інститут мовознавства під керівництвом В. Русанівського досі не сказав ні слова про сталінський терор в мовознавстві. Він мовчанкою обходить найвидатніших мовознавців 20-ст., що поклали фунда-

(Закінчення на стор. 5)

Анатоль Вовк

ОКОМ ПО ПРЕСІ

(Мовний порадник)

За поясненням ужитих скорочень див. у МПМ ч. 1 (23) (*Свобода* з 26. VIII. 88.ЛІТЕРНІ СКОРОЧЕННЯ наприкінці кожного гасла стосуються назв газет і **журналів,** з яких даний мовний огріх взято. ЗІРКА перед гаслом вказує,що дана помилка дуже поширена в діяспорній пресі, що це „незбутній бур'ян".

Список ч. 11

* „айриш" (анг.) ІРЛЯНДЕЦЬ **Ам**
„Андрусіва" *треба* АНДРУСЕВА **Су**
* „аранжеровка" (рос.) АРАНЖУВАННЯ **Св**
„болільник" (рос.) УБОЛІВАЛЬНИК **НУл**
„вівсяні "платки" *треба* ПЛАСТІВЦІ **НШл**
„відтинок" науковий *треба* СЕКТОР... **Св**
„Гавриліва" *треба* ГАВРИЛЕВА **НШл**
„голодати" (рос.) ГОЛОДУВАТИ **НДн**
* „декада" (в знач. 10 років, з анг.) ДЕСЯТИЛІТТЯ, ДЕСЯТИРІЧЧЯ **Св** (декада = 10днів)
* „заключення" з дослідів (рос.) ВИСНОВКИ **Св**
* „заключний" (рос.) ПРИКІНЦЕВИЙ, КІНЦЕВИЙ, ЗАВЕРШАЛЬНИЙ
„застрашаючий" (з поль.) 1. СТРАХІТЛИВИЙ, СТРАХІТНИЙ; 2. ЗАСТРАШЛИВИЙ **Св**
„звено" (рос.) ЛАНКА **НоШ**
„змінити серце щодо чогось" (анг.!) ЗМІНИТИ ДУМКУ... **Ам**
„зявища" астрономічні *треба* ЯВИЩА... **Ам**
„евідентний" (зайвий анг.) ОЧЕВИДНИЙ **Св**
„коммеморативний" (зайвий анг.) МЕМОРІЯЛЬНИЙ, ПАМ'ЯТНИЙ **Св**
„кострище" (рос.) ВОГНИЩЕ, ОГНИЩЕ **НДн**
„кружок матерей" (рос.) КОЛО або ГУРТ МАТЕРІВ **Св**
„льотчик" (рос.) ЛЕТУН, ЛІТУН **Св**
* „мідія" (анг.) ЗАСОБИ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ, МАСІНФОРМАЦІЯ **УВі**
„міроприємство" (рос.) ЗАХІД **Св**
„мнимий" (з рос.) ЗДОГАДНИЙ, ПОЗІРНИЙ: УЯВНИЙ **Св**
„обава" (поль.) БОЯЗНЬ, ПОБОЮВАННЯ **Ам**
„обида" (рос.) ОБРАЗА, УРАЗА **Св**
* „одобрювати, одобрити" (рос.) СХВАЛЮВАТИ, СХВАЛИТИ **Св, Ам, Су**
„Омел'ян" *треба* без апострофа **Ам**
„оскарження" *літ.* ОБВИНУВАЧЕННЯ **Св**
„побіда" (рос.) ПЕРЕМОГА **УВі**
„перелистуючи книгу" *треба* ГОРТАЮЧИ... **УВі**
„полокати" (зах.) *літ.* ПОЛОСКАТИ **НШл**
„поскільки" (рос.) ОСКІЛЬКИ; ТОМУ ЩО, ЧЕРЕЗ ТЕ, ЩО **Св, Су**
„пословиця" (рос.) ПРИСЛІВ'Я
* „попис" (з поль.) ПОКАЗ ДОСЯГНЕНЬ **Св, Ам**
„почитний" журнал (поль.) ПОПУЛЯРНИЙ... **Св**
„приймати міри" (рос.) РОБИТИ ЗАХОДИ **Св**
„священник" *треба* СВЯЩЕНИК **Шл**
„семидесятий" (рос.) СІМДЕСЯТИЙ **Ам**
„скалистий" *літ.* СКЕЛЯСТИЙ, СКЕЛИСТИЙ **Св**
„скорумпований" *треба* ПРОДАЖНИЙ, ПІДКУПНИЙ **Ам**
„словник від 1948 р." (за рос.)... з 1948 р. **Су**
„содіюм" (анг.) НАТРІЙ (хем. елемент) **НСв**
„спетрифікований" (зайве) СКАМ'ЯНІЛИЙ **Шл**
„степень" науковий (рос.) СТУПІНЬ... **Ам**
„стержень" (рос.) СТРИЖЕНЬ **УВі**
„тама" (поль.) ГРЕБЛЯ **Св**
„технологічна фікція" (про літературу) (анг.) НАУКОВА ФАНТАСТИКА **Св**
* „торонтонський" *літ.* ТОРОНТСЬКИЙ **Св**
„троянська" унція *треба* ТРОЙСЬКА... **Ам**
„умоглядний" (каль. рос.) АБСТРАКТНИЙ **НДн**
„шокіруваний" (рос.) ШОКОВАНИЙ **УВі**

ДБАЮЧИ ПРО ПРЕСТИЖ РІДНОЇ МОВИ

Київський державний університет імені Т. Г. Шевченка, реалізуючи права, надані вузам, має намір, починаючи з 1989 року, в порядку експерименту запровадити на вступних іспитах, на всі факультети і всі спеціальності включно, письмовий екзамен з української мови і літератури (твір) — для випускників середніх шкіл республіки, атестованих з цих предметів.

Кореспонднет „ЛУ" І. Ільєнко мав з цього приводу розмову з ректором університету, віце-президентом АН УРСР, академіком АН УРСР В. В. Скопенком.

— Вікторе Васильовичу, думається, громадськість схвально стріне цю ініціятиву флагмана нашої вищої школи, який до того ж носить ім'я великого Т. Г. Шевченка. Це відрадне явище на шляху розширення функціонування української мови, утвердження її статусу.

— Хочу одразу ж застерегти: маємо намір провести це рішенням приймальної комісії університету, якщо нові правила прийому до вузів не позбавлять нас такої можливості. Діючі правила це дозволяють. Минулого року ми зробили кілька нововедень, тепер на черзі й таке. Це сприятиме зростанню престижу українсьої мови на самому порозі до вузу. Тим паче, що вона на повний голос звучатиме і в аудиторіях університету. Адже ми готуємо спеціялістів, які мають влитися,. передусім у наукові й освітні заклади республіки, поповнити корпус національних кадрів. Усе це співзвучне вимогам нашого часу. Як відомо, про державний статус української мови йшлося нещодавно на спільному засіданні двох комісій Верховної Ради УРСР.

До того ж це спонукатиме до сумліннішого вивчення української міви і літератури в середній школі. Бо поки що тут абітурієнти нас не вельми радують.

— Мене ознайомили з ректораті із звітами предметних екзаменаційних комісій з української мови і літератури, а також з російської мови та літератури. Хоча у висновках обох комісій рівень знань вступників 1987 року оцінюється як середній, це все ж данина оптимізму. Цифри-бо маловтішні. На данні відділення, скажімо, всіх факультетів український твір писали понад 1300 вступників: п'ятірки отримали — 23, двійки — 102, найрясніше трійок — 867. Диктант з української мови писали 132 вступники, двійок — 32. Така ж невтішна картина навіть у бажаючих стати філологами і журналістами, які мали б бути принаймні елементарно грамотними вже зараз. Так, на денне відділення філологічного факультету український твір писали 181 вступник, диктант — 132, незадовільних оцінок — відповідно 23 і 32.

— На жаль, не краще становище і на інших факультетах. Чимало випускників, у тому числі й із шкіл з українською мовою навчання, вибрали на вступному екзамені російський твір, хоча й показали не кращі знання, ніж з української, а подеколи ще й гірші. Звичайно, тут недопрацьовує середня школа. Але ж усі маємо бути зацікавлені в тому, аби піднести рівень знань обох цих мов; готувати ж кадри національної інтеліґенції без засвоєння нею рідної мови — з такою практикою застійних часів треба покінчити.

Хотілосю б почути думку читачів „Літературної України" про це наше починання.

— Судячи з тієї пошти, яку одержує редакція на публікації підрубриками „А мова — як море" та „На сторожі слова", читачі газети уважно поставляться до вашого побажання.

Видає *ШКІЛЬНА РАДА* при *УККА*

Редагує Колегія в складі:
Марія Овчаренко,
Євген Федоренко та Анатоль Вовк.

Адреса: Educational Council — U.C.C.A.
P.O. Box 391-Cooper Station
New York, N Y 10276-0391

НЕТЛІННИЙ СКАРБ

Пропонуємо увазі читачів статтю Андрія Бурячка, провідного наукового співробітника Інституту мовознавства, доктора філологічних наук і члена редакційної колегії академічного Словника української мови (був співредактором 1, 4 і 10-го томів). З цієї цінної статті мусимо, з уваги на брак місця, багато пропустити, зокрема історію видання цього монументального академічного словника. Публікуємо тільки другу частину статті, де Бурячок, у протилежності до недомовлювань Русанівського, зображує правдиво катастрофічний стан української мови.

Ред.

Чи не найважливішою ознакою нації, форм і буття, існування є мова. Мова народу — його нетлінний скарб, неопалима купина, його велика історія. У мові — єдність, сила й неосяжена душа народу. Тому членам суспільства ніколи не байдуже, в якому стані перебуває їхня мова, як вона **живе, розвивається, функціонує.**

• • •

Сьогодні ми часто говоримо про застійні явища, які охопили в 70-і роки всі сфери суспільного життя **радянського народу, в тому** числі й сферу функціонування національних мов союзних республік. Ідейною базою цього процесу в галузі мовної політики була лінгвістично необґрунтована гіпотеза про єдину мову майбутнього комуністичного суспільства. Ця історія позбавлена реальних фактів і переконливих доказів.

• • •

З'їзд учителів України та пленум правління СПУ, які відбулися 1987 року в Києві, наочно продемонстрували наслідки застосування цієї догми в Українській РСР, **що призвело до різкого обмеження** функцій української мови в школі, науці, суспільстві. Так, у середній школі набрало значного поширення звільнення дітей від вивчення української мови. У вузах тепер вивчають українську мову та літературу лише філологи та журналісти, майже не звучить вона в аудиторіях вузів, технікумів, ПТУ. Перестали виходити українською мовою такі наукові періодичні видання, як „Автоматика", „Хімічний журнал", „Фізичний журнал" та інші, а ВАК почав вимагати подання дисертацій до захисту російською мовою (навіть у тих випадках, коли дисертація з україністики!). **Чи не відсутність викладання української мови та літератури в більшості вищих навчальних закладів республіки (поряд з іншими негативними чинниками) спричинилися до різкого падіння духовності нашого молодого покоління, до його дегуманізації, про що говорив у своєму виступі в Останкінській телестудії** відомий педагог, новатор у галузі вузівської освіти, ректор Полтавського педінституту професор І. А. Зязюн.

• • •

Тривогою за долю рідної мови були перейняті виступи письменників братніх народів на восьмому з'їзді письменників СРСР. Від імені українських письменників і всієї нашої громадськості цю тривогу висловив Б. Олійник: „Проблема розвитку рідного слова завжди тривожила й тривожить письменників уже з тієї причини, що слово — це їх будівельний матеріял. Але ось проблема рідної мови в школі, в театрі, в дитячих садках — це вже питання нашої ленінської національної політики, порушення принципів якої ранить гостро".

Проте, як зазначалося на недавньому пленумі правління Спілки письменників України, одними розмовами та закликами шанувати рідну мову мало що вдієш: потрібне державне розв'язання проблеми. І справді, коли українська мова охопить усі ділянки нашого життя, то й відпаде потреба в таких закликах. Тоді й обиватель зробить відповідні висновки.

Чи позначалися застійні явища на діяльності Інституту мовознавства? Звичайно, але не в такій мірі, як на функціонуванні української мови. Колектив Інституту, незважаючи на складні обставини, породжені застоєм у розвитку радянського суспільства, продовжував працювати над рядом актуальних тем у галузі українського мовознавства. Однак охопити всі ділянки мовної практики, зокрема мову театрів, телебачення, радіо, Інститут не зміг. Та й ефективність заходів, які він проводив, не завжди була висока. Річ у тому, що склад співробітників Інституту поступово змінювався. Наприклад, відділ лексикології, який забезпечує нашу культурну громадськість словниками, з 50-ти осіб скоротився майже вдвічі. Тим часом підготовка нових висококваліфікованих лексикографів явно відстає від потреб.

• • •

Соціяльною несправедливістю є те, що й досі інститут кваліфікується як наукова академічна установа другої категорії. На якій підставі? Адже Інститут своїми **виробничими досягненнями** не поступається ні перед іншими інститутами АН УРСР (за що він, був нагороджений **орденом Трудового** Червоного Прапора, а цілий ряд співробітників стали лауреатами Державних премій СРСР і УРСР), ні перед аналогічними мовознавчими установами АН СРСР у Москві. А різниця в оплаті праці між першою та другою категоріями істотна. Часто кращі науковці Інституту після захисту дисертації переходять до вузу, де заплата вища. Звідси й плинність кадрів, що може зрештою призвести до якісного погіршення складу наукових співробітників Інституту.

Зрозуміло, що після відомої Постанови ЦК Компартії України в галузі національних відносин та посилення інтернаціонального й патріотичного виховання, а також виступів нашої преси не можна одразу сподіватися на негайну кардинальну зміну мовної ситуації в УРСР. Адже кадри готуються не за рік чи два. Наприклад, зараз дуже відчувається брак україномовних редакторів, режисерів на Українському телебаченні та радіо. А ми ж маємо цілий факультет і відповідні кафедри журналістики в КДУ та в Інституті театрального мистецтва! Для кого ж готують кадри ці столичні вузи?

І все ж таки минуло вже досить часу з дня опублікування зазначеної Постанови для того, щоб відповідальні керівники ідеологічних установ, **серед них і керівники інститутів Академії наук** УРСР, зреагували на запити національно-мовної практики. Тим часом за прикладами далеко не треба йти. Російська мова, абсолютно переважає в документації більшості Інститутів АН УРСР, на засіданнях учених рад, відділів, секторів, на республіканських конференціях, нарадах тощо. Національно-мовні питання в плані теорії та практики не турбують ні Інститут філософії, ні Інститут держави та права, ні Інститут історії АН УРСР.

А скільки разів наша культурна громадськість (зокрема клуб шанувальників української мови при СПУ) зверталася до міськради з приводу оголошень українською мовою? Хіба таким має бути обличчя столиці Радянської України? Чому ж керівники, відповідальні за розв'язання цих питань, не прислухаються до слушних рекомендацій згаданої Постанови?

Андрій Бурячок
провідний науковий співробітник Інституту мовознавства імені О. О. Потебні АН УРСР, доктор філологічних наук.

БЕЗ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І КНИЖКИ — НЕ БУДЕ Й УКРАЇНСЬКОЇ ДИТИНИ!

У 80-ЛІТТЯ ЮРІЯ ШЕВЕЛЬОВА

Проф. Юрій Шевельов

У грудні минулого року сповнилося 80 років життя одному з найвизначніших українських мовознавців нашого часу. Це проф. Юрій Шевельов, відомий також під своїм псевдонімом Юрій Шерех. Визнаний як світової слави вчений, проф. Шевельов має великі наукові досягнення не лише в лінгвістиці (українській і слов'янській), але також на полі літературознавства та літературної критики.

Тут подамо тільки дещо з **його біографії та обмежимося** до короткого огляду його мовознавчих праць.

Виріcши від 6 років життя на Харківщині, він і студіював у Харківському університеті та закінчив його 1931 року. Тоді викладав українську мову в середніх школах, а згодом в Інституті журналістики у Харкові. Вернувшися як викладач до Харківського університету 6 років пізніше, він дійшов до позиції керівника катедри **української філології в** 1941 р.

Під час II світової війни він опинився в 1943 р. у Львові, але вже рік пізніше був змушений виїхати на працю звичайного робітника в металюргічній індустрії Німеччини. Після закінчення війни Шевельов перебуває і викладає у Мюнхені (1945-1949), де й осягає звання доктора слов'янської філології в Українському Вільному Університеті. Наступних два з половиною роки Ю. Шевельов викладає у Люндському університеті у Швеції, а 1952 р. приїздить до ЗСА, на запрошення Гарвардського університету, в якому і викладає три слов'янські мови впродовж двох років. Згодом Шевельов перейшов до Колюмбійського Університету в Ню Йорку, де він займав посаду професора слов'янської філології впродовж 24 років, аж до 1978 р. **У цьому ж періоді Ювіляр** викладав якийсь час, як запрошений професор, у більше як двох десятках університетів ЗСА, Канади за Европи.

За усі ці роки своєї наукової кар'єри проф. Шевельов брав живу участь в українському науковому та культурному **житті як автор,** редактор, доповідач, врешті як довголітній голова Української Вільної Академії Наук в ЗСА.

Професор Ю. Шевельов незвичайно плодовитий вчений і дослідник. Бібліографія його праць тільки за роки 1934-68 займає 29 стор. (Я. Гурський, Мюнхен, 1971). Тут можемо назвати тільки декілька найвизначніших праць. Серед **широкого громадянства чи** не найбільше відомий його <u>Нарис сучасної української літературної мови</u> (Мюнхен, 1951) та недавно видане (укр. а згодом анг. мовою) дослідження <u>Українська мова в першій половині XX-го ст. (1900-1941): стан і статус</u>. Фундаментальна праця проф. Шевельова появилася англійською мовою в німецькому видавництві. Це <u>Історична фонологія української мови</u> (Університетське вид-во, Гайдельберг, 1979, 809 стор.) У цьому ж університетському видавництві появилася вже раніше його споріднена праця <u>Праісторія слов'янських мов: Історична фонологія спільнослов'янської мови</u>". (Гайдельберг 1964), перевидана анг. мовою рік пізніше Колюмбійським університетом (Ню Йорк, 622 стор.)

Важливим полем зацікавлення Ювіляра є внесок Галичини у формування української літературної мови. На цю тему він написав працю українською (Мюнхен 1949), німецькою (Вісбаден, 1966) та англійською **мовами (Едмонтон, 1975).**

Проф. Шевельову належить теж ряд монографій про визначних українських мовознавців: Костя Михальчука, Всеволода Ганцова, Олену Курило та Василя Сімовича.

Темами інших більших праць Ювіляра є <u>Синтакса української мови</u> (Гаґа, 1963, анг. мовою), мова <u>Історії Русів</u> (Ню Йорк 1977), дослідження граматики Олексія Павловського (1958, 1964), числівник у слов'янських мовах (1953), формування білоруської мови (1953).

Стаття проф. Шевельова про большевицьку політику щодо слов'янських мов в 1930-1938 рр. написана 1947 року, була передрукована на сторінках „Мова про Мову" у випусках ч. 13 і 14 (<u>Свобода</u> за 20. X 82 та 25 II. 83).

Слід також відзначити, що впродовж своєї наукової кар'єри проф. Шевельов твердо виступав проти русифікації української мови та українського правопису, що від 1930-их років триває в Україні. Тільки нещодавно він проаналізував глибинно це явище у статті „Українська мова в себе вдома сьогодні і завтра" (<u>Сучасність</u>, жовтень 1986).

Висловлюємо признання Ювілярові проф. Юрієві Шевельову за гідну репрезентацію українського мовознавства у світовій науці, збагачення українського мовознавства цінними працями та оборону самобутности української мови в обличчі нівеляційного ворожого наступу на неї в роки терору і безправ'я на Батьківщині.

Бажаємо нашому Ювілярові ще багато років в доброму здоров'ї прожити та багато снаги продовжувати свою наукову та громадсько-культурну діяльність.

ДИСКУСІЙНЕ — ЧИТАЧІ ПИШУТЬ

ФРИЗІЄР ЧИ ПЕРУКАР?

Одною з назв щоденного життя, в яких найвиразніше проявляються східно-західні мовні розходження, є назва ремісника, що стриже та голить чоловіків. У Галичині — це ФРИЗІЄР (як у польській і французький мовах), у Центральній та Східній Україні — це ПЕРУКАР (також, розмовно, „парикмахер"), подібно, як в російській мові.

Широко відомих в Західній Україні побутових слів ФРИЗІЄР, ФРИЗІЄРКА, ФРИЗУРА немає у підсовєтських словниках за винятком 11-титомного **Словника української мови,** в якому ці слова названо діялектичними, а перші два подано в зміненому (проти вжитку) правописі „фризер" „фризерка". Наші давніші словники чужомовних (запозичених) слів — Бойкова та інш. (Київ-Харків, 1932) та А. Орла (Ню Йорк, 1966) — обидва подають слова ФРИЗІЄР і ФРИЗУРА з тим, що Бойків при першому слові дає ремарку „галицьке", якої вже немає в Орла.

Західним українцям, навіть тим, що якнайбільше прихильні ідеї єдиної побутово-технічної термінології у нашій мові, важко прийняти слово „перукар" з двох причин. Поперше, це слово українізована калька російського слова „парикмахер", запозиченопго з німецької мови; подруге, ця назва сьогодні застаріла й неточна. Адже ПЕРУКАР — це особа , що виготовляє (чи продає) перуки. А ця професія сьогодні знову відродилася з приходом жіночих і чоловічих перук до моди.

Але чому б не вдатися нам до народних назв ремісника, що стриг та голив наших предків. У словнику за ред. Б. Грінченка (Київ, 1907-9) знаходимо для особи, що стриже волосся людини, назву СТРИЖІЙ, з посиланням на джерело з 1890 року. Там же є слово ГОЛІЙ та ГОЛЯР (це друге слово записане на Лемківщині 1902 р.). СУМ усі ці три слова містить з ремар-

(Закінчення на ст. 8-ій)

Микола Вірний

СКРОМНИЙ ТРУДОЛЮБЕЦЬ

Проф. Петро Одарченко

В серпні 1988 року проф. Петро Одарченко відзначив своє вісімдесятип'ятиліття.

Він народився 20 серпня (за новим стилем) 1903 року в селі Римарівці Гадяцького повіту на Полтавщині в селянській родині.

Йому було сімнадцять років, коли він, після закінчення гімназії і Педагогічних курсів восени 1920 року одержав призначення на посаду вчителя початкової школи на хуторі Мельниково-Кулебин.

1926-1929 рр. працював у середній школі, викладаючи українську мову й літературу. Це було після закінчення Ніжинського Інституту Народної Освіти в 1926 році. Там він був також залишений аспірантом при Секції Української мови і Літератури Ніжинської Науково-Дослідної Катедри Історії Культури та Мови.

З 1928 року Петро Васильович Одарченко почав викладати окремі курси в Ніжинському ІНО. А крім того, він викладав також українську мову на Курсах Українізації, та в Ніжинській Агро-технічній школі.

У серпні 1929 року Петро Васильович Одарченко успішно закінчив аспірантуру і був призначений на посаду викладача 1-ої Групи Ніжинського ІНО. Йому було доручено викладати курси „Історії української мови" та „Курс сучасної української мови".

З першого жовтня 1929 року П.В. Одарченко опинився під опікою агентів ГПУ. Його арештували. Побував він не тільки в ніжинській в'язниці, але під час довгого етапу і у в'язницях Києва, Калуги, Тилу, Ташкенту і Алма-Ати.

У вересні 1939 року, після кінця Єжовщини, він одержав призначення на посаду доцента Курського Педагогічного Інституту.

Під час війни йому пощастило виїхати до Львова, а потім до Варшави, де він одержав працю викладача церковно-слов'янської мови при Українській Православній семінарії.

Згодом, уже після закінчення війни, кілька років П.В. Одарченко був доцентом Православної Богословської Академії у Мюнхені. Викладав курс сучасної української літературної мови. В Українському Вільному Університеті в Авгсбурзі читав спеціяльний курс на тему „Життя і творчість Лесі Українки". В українській гімназії в Ляйпгаймі викладав історію України. 1946 року в Авгсбурзі надруковано важливий для школи підручник Український правопис.

Відданість своїй професії й працьовитість Петра Васильовича Одарченка гідна наслідування. Наприклад, тільки за останні п'ять років він опублікував 110 праць. (Про життя, діяльність і друковані праці П.В. Одарченка до 1982 року див. його кн. *Бібліографія*. Торонто-Едмонтон. ОУП „Слово", 1983, 80 стор.). Із них найважливіші про Тараса Шевченка — 12 праць, про Лесю Українку — 6 праць, про Етнографію і фолькльор — 25 праць чимало з них надруковані англійською мовою в енциклопедії *Україна*, яку видано англійською мовою. Крім того, появилось 35 праць про українську мову, 15 праць про українських діячів — літературознавців, мовознавців, етнографів, мистецтвознавців тощо. З історії української літератури, крім праць про Шевченка і Лесю Українку, з'явилось 11 праць.

Можна тільки подивляти працьовитість Петра Васильовича, як педагога і дослідника-науковця. І ми щиросердечно бажаємо йому прожити ще багато років при здоров'ї і такої ж працьовитости, яку він має сьогодні.

Редколегія „МПМ" вітає достойного Ювіляра та бажає йому ще багато років творчого і щасливого життя.

Праця...

(Закінчення зі стор. 4)

менти під нормалізацію сучасної української літературної мови, таких як Олекса Синявський, Микола Сулима та багато інших, і які були жорстоко знищені.

На Установчій конференції від Інституту мовознавства виступив ще А. А. Бурячок, керівник групи авторів 3-го видання „Українського правопису". Він згадав про деякі змінні правописні правила, що мають бути введені в третє видання правопису. На жаль, правописна комісія Інституту подиктувала авторському колективі зберегти інші правила, які були ще за сталінських часів, і які відходять від справжньої української вимови. Цікаві інформації Бурячка стосовно цих справ поміщуємо в цьому випуску „МПМ".

І так, перебудова, що допомагає нашим культурним діячам виправляти фальсифікації сталінських часів, в Інституті мовознавства ще не має повного доступу навіть до правописних справ.

• • •

Новозасноване Товариство української мови ім. Тараса Шевченка опублікувало в „Літературній Україні" свій статут, в якому з цілою силою підкреслено значення рідної мови („мова — душа народу") не тільки в Україні, але й в інших республіках СРСР та в країнах розселення українців. Товариство виступає за надання українській мові правового статусу державної мови в Українській РСР та утвердження української мови як мови національного спілкування в УРСР. У Зверненні Товариства поміщеному на першій сторінці „Літ. України" заклик „до всіх українців в Україні і не в Україні сущих" і до „единокровних братів і сестер, що живуть в інших республіках у соціялістичних і капіталістичних країнах, допомогти та підтримувати наші зусилля..., бо культурна праця всіх українців, де б вони не проживали, має бути складовою частиною всеукраїнської культури..." Заклик конструктивний, і він сильно контрастує з поглядами в „застійні роки", коли нам, тепер „заокеанським братам і сестрам", нерідко попадали такі лайливі назви як: „слуги Уолстріту" „буржуазні націоналісти", „фашисти" тощо... Часи змінюються...

„Товариство української мови ім. Тараса Шевченка" можемо тільки привітати й побажати його членам багато сил і витривалости в боротьбі з національним нігілізмом та яничарством і відвічними ворогами української мови. Розуміємо, що праця наших земляків „за залізною заслоною" довга й тяжка, тому бажаємо їм однодушно добитися перемоги правди над темними силами застою.

ВІД РЕДКОЛЕГІЇ:

З причини технічних труднощів продовження статті „Проект українського правопису англійських географічних і особових назв" Анатоля Вовка відложено до наступного, осіннього випуску сторінок „Мова про мову".

Зберегти і примножити

(Скорочено з Літературної України, 23 лютого 1989 р. Зберігаємо правопис оригіналу)

Про зміни та деякі спірні питання в новому виданні „Українського правопису" зробив повідомлення доктор філологічних наук А. Бурячок. Сучасний звід правописних правил бере свій початок від правопису, що діє з 1946 року (до того були в ужитку правописи 1921, 1928 та 1933 років). Цей кодекс створювався у тяжкі воєнні роки, до того ж усі правописні надбання періоду українізації вольовими діями були відкинуті й засуджені. Друге видання правопису було здійснене після XX з'їзду КПРС, однак сподівання на розв'язання назрілих правописних проблем не справдилися. Перед групою авторів третього видання, якою мені довелось керувати, пояснив А. Бурячок, було поставлене нелегке завдання — зберігаючи стабільність правопису, надати йому більше інформативності і внести виправлення, які не відповідають духові, природі української мови. Якомога повніше враховано побажання культурної громадськості.

Підготовлено проект нового правопису, в якому, зокрема: розширено й уточнено правила написання слів разом і через дефіс; уживання великої літери, відновлено назву *кличний відмінок*, який безпідставно називали *кличною формою;* уточнено ряд суперечностей у написанні закінчень родового відмінка іменників чоловічого роду II відміни; звернено увагу на пріоритет закінчень *-ові, єві (єві)* в давальному відмінку перед закінченням — *у (-ю);* відповідно до фонетичних законів української мови точніше відбито передачу іншомовних голосних і приголосних українськими звуками; значно розширено розділ правопису власних назв, особливо складних і похідних від них прикметників; оновлено ілюстративний матеріял до правил пунктації.

Усі ці та інші зміни правописна комісія Інституту мовознавства імені О. О. Потебні АН УСРС розглянула й в основному схвалила. Разом з тим низку пропозицій авторського колективу комісія розв'язала половинчасто або й зовсім відхилила. Так, не погоджуючись з пропозицією про відновлення літери ґ, ліквідованої в період сталінських репресій у 30-ті роки, комісія ухвалила лише відзначити вимову тих звуків, які передає літера *г* на письмі, а саме: гортанний щілинний *г*, як у словах *гадка, газета, грамота* тощо, та задньоязиковий зімкнений ґ, як у словах *аґрус, ґанок, ґвалт, ґудзик, ґуля,* та ін. У власних назвах типу *Гренландія, Гібралтар, Гарібальді, Гете* допускається подвійна вимова; і *г* і ґ. Тільки в записах діалектних матеріалів, у дослідженнях з етимології та в публікаціях історичних документів допускається вживання літери ґ (g). Така передача літерою *г* двох звуків викликала заперечення з боку громадськості як у листах, так і в матеріалах обговорення проекту правопису, надісланих до Інституту мовознавства, а також у статтях, опублікованих у газетах і журналах, автори яких розкривають історію ліквідації цієї літери, називають конкретних винуватців цього акту й доводять доцільність реабілітації літери ґ.

Значною вадою нашої правописної системи, вів далі промовець, є те, що вона часом дозволяє передавати іншомовне h через *х*, наприклад: *хавбек, харакірі, Хельсінкі, Хемінгуей, хобі, хокей.* Безпідставно транскрибуємо чужомовне h через *х*, коли в українській мові є точний його відповідник — *г*.

Німецький дифтонг *ei* всі слов'янські правописи, за винятком російського, де він помилково закріпився у вигляді транслітерованого *ей*, передають згідно з вимовою (а не написанням) через *ай*. Українській та білоруській правописним системам ця необґрунтована передача ннімецько *ei* через *ей* була нав'язана в період сталінщини, коли йшла розправа з так званим скрипниківським правописом. Отже, час і цю догматичну помилку усунути з українського правопису.

А. Бурячок зупинився також на передачі іншомовного *і* через після відомої дев'ятки приголосних. Це правило буде поширене на низку географічних назв, зокрема тих, у яких народ із давніх-давен іншомовне і вимовляв як *и: Аргентина, Бразилія, Вивилон, Вашингтон, Алжир, Скандинавія* тощо. Є пропозиції поширити це правило на всі власні назви.

Йшлося також про відмову від подвоєння приголосних в іншомовних словах; про передачу англійського W через *в*, а не через у; передачу іншомовного звукосполучення *au* через *ав*, про звукосполучення *ія* в середині слів; про уточнення назв деяких міст (Рівне, Сіверськодонецьк).

Слово „Братство — це справедливість" виголосив Д. Павличко (публікується в номері).

Про діяльність Товариства української мови у Львові, яке об'єднує в 50 осередках близько 10 тисяч ентузіастів, розповів його голова Р. Іваничук. Там же діє товариство „Друзі українського мистецтва і літератури" — про його перші кроки інформував С. Сокуров.

Про роботу товариств шанувальників української культури „Славутич" у Москві та імені Т. Г. Шевченка в Ленінграді присутні почули від В. Севериненка та О. Кононенка.

Ставлення до мови — це ставлення до народу, наголосив народний артист СРСР А. Мокренко. Відлучення дітей від рідної мови, навіть з волі батьків, призводить до деморалізації, до відступництва їх від своїх матерів.

Від Товариства єврейської культури, що діє в республіці, учасників конференції вітав О. Бураковський.

Про престиж української мови, повноправне її звучання в вузівських аудиторіях говорили письменники професор Київського університету А. Погрібний та доцент Київського педінститут іноземних мов І. Ющук.

Кор. „ЛУ".

ВИПРАВЛЕННЯ НАЙВАЖЛИВІШИХ ПОМИЛОК в „МПМ" ч. 26

Скорочення: ш. — шпальта, р. — рядок, зг. — згори, зн. — знизу.

Правильні написання такі (виправлена частина — чорним друком):

Доборолась Україна (Стор. 3)
ш. 1, р. 26 зн. „Свобода" (7.XII. 84)
ш. 2, р. 12 зг. перехо**дить** до наступу...
ш. 3, р. 37 зн. скидається на письменників.
ш. 3, р. 26 зг. **всього** суспільного...

Церковнослов'янізми... (Стор. 3)
ш. 2, р. 13-14 **страсть** — 'мучення, мука'

Про рідну мову (Стор. 3)
ш. 1, р. 6 зн. **винити** батьків...
ш. 2, р. 17 зн. більшість **апа**рату...

Слова з незвичайною біографією (Стор. 4)
ш. 4, р. 7 зн. русизмів (росіяніз**мів**);

Письменники... (Стор. 4)
заголовок: ПИСЬМЕННИКИ УССР...
ш. 1, р. 12 зг. мовних **питань...**

Проект українського правопису... (Стор. 4)
ш. 1, уступ 3, р. 4 зг. сприй**нятну** систему...
ш. 3, приклад 5, р. 5 зг. також у **двослівних**...
ш. 3 і 4, під s [z] Мізурі (Missouri);
ш. 3 і 4, стор. 822 + 863;

Мовні крихти (Стор. 5)
ш. 8, р. зн. з **двослівними** назвами...
ш. 2, уступ 3 з **листа** Лесі Українки...

ВІСТІ УКРАЇНСЬКОГО МУЗЕЮ

Ч. 31 СЕРПЕНЬ 1989 р.

УКРАЇНСЬКИЙ МУЗЕЙ У НЮ ЙОРКУ — ТРИВКА УСТАНОВА

Музеї належать до найтривкіших інституцій. Вони переживають не одне покоління, не одну зміну уряду навіть ворожі окупації. Наприклад, відомо, що Український Національний Музей у Львові, один з найкращих музеїв України, заснував Митрополит Андрей Шептицький в 1905 році. Він купив будинок для музею, постійно набував для нього вартісні експонати (стародруки, ікони, твори народнього мистецтва, праці мистців 19-20 ст. та інш.) і фінансував адміністрацію.

Хоч більшовики очорнюють Великого Митрополита, а його музей не знищили, тільки перейменували на Львівський музей українського мистецтва.

Незрівняно скромніший і менший, але з надіями на зростання, Український Музей у Ню Йорку є теж тривкою установою. Нагадую, що Союз Українок Америки збирав і зберігав зразки народньої творчости протягом 50 років, не мавши для них окремого приміщення; нарешті у 1976 році купив дім і заснував Музей. Відтоді УМ зростає, широко підтримуваний українською громадою. Я певний, що це буде і в майбутньому: завжди будуть люди, які розуміють важливість зберігання пам'яток української культури та історії і ознайомлення з ними світу і молодих поколінь українців. Буде підтримане і зберігання праць талановитих українських мистців, які були, є і будуть.

Я певний, що українська громада в Америці подбає щоб Український Музей у Ню Йорку діяв довгі роки.

Б.Ц.

СТАВАЙТЕ ЧЛЕНАМИ УКРАЇНСЬКОГО МУЗЕЮ

Громадська організація „Український Музей" відповідає за утримання і діяльність Музею. Щороку відбуваються загальні збори УМ, на яких голова управи, директор і скарбник звітують про діяльність Музею і його фінансовий стан. Також звітує контрольна комісія. Збори обговорюють звіти, приймають їх і обирають нову управу та контрольну комісію.

Серед членів УМ є українські вчені, лікарі, професіонали громадські діячі, всі, хто розуміє значення репрезентативного українського музею в Ню Йорку. Членство УМ і постійні (тривалі) фонди — це стовпи, на яких тримається Музей і які забезпечують його майбутнє. У минулому 1988 році УМ мав дохід з членських внесків 34,440 дол.

Нині УМ має коло 2,000 членів з тридцяти стейтів Америки, м. Вашінгтону, Канади, одну в Західній Німеччині. Найбільше членів є в стейтах Ню Йорк, Ню Джерзі, Коннектікат і Пенсильванія, чимало з Фльориди, Мічігану і Огайо.

Управа УМ закликає українців з усієї Америки приєднатися до організації, що уможливлює існування і розбудову важливої української культурної установи.

ДО МУЗЕЮ НАДХОДЯТЬ ПОЖЕРТВИ

У червні комітет розбудови Музею розгорнув кампанію збирання пожертв на будівельний фонд УМ. Були вислані листи на численні адреси.

Від 15 червня почали надходити пожертви, сума яких на 24 липня є коло 20 тис. долярів.

Річні загальні збори Українського Музею 4-го червня 1989 р.

ЧЛЕНСЬКА ЗАЯВА

Бажаю (-ємо) стати членом (членами) Українського Музею в Ню Йорку в такій категорії: (прохаємо підкреслити):

Звичайний член	$ 25.00	річно []
Пенсіонер	10.00	річно []
Студент	10.00	річно []
Родина (батьки і діти до 18 р. життя)	50.00	річно []
Допомагаючий член (родина або особа)	100.00	річно []

Прикладаю добровільну пожертву в сумі ....

Коли добровільні пожертви досягнуть суми $500.00, жертводавець буде іменований *добродієм* Українського Музею. Коли пожертви досягнуть $1,000.00, жертводавець стає *меценатом* Українського Музею. Жертводавець, що дасть $5,000.00 стає *фундатором* Українського Музею.

Пожертви для Українського Музею можна відтягнути від прибутків при виповнюванні податкових форм (tax exemption)

Name .... (please print)

Address ....

....

Тел. ....

дата ....

підпис ....
(чітко українською мовою)

Чеки просимо виписувати на: The Ukrainian Museum, і разом із заявою надсилати на адресу: The Ukrainian Museum, 203 Second Avenue, New York, N.Y. 10003

З відкриття виставки творів Теодосія Гуменюка

Теодосій Гуменюк і Марія Шуст, директор Музею.

Відкриття виставки картин Теодосія Гуменюка, що відбулася від 3 до 24-го червня 89 року.

Свіжі враження від музеїв у Львові і Києві

Заступниця голови управи УМ, Іванна Рожанковська у другій половині травня побувала у Києві і Львові, відвідала кілька музеїв. В розмові з редакторами „Вістей УМ" висловила жаль, що через обмежений час вона лише побіжно оглянула в них деякі виставки.

У Львові І. Рожанковська була чотири дні, щодня ходила до музеїв. Її привітно зустрічали, давали каталоги та інші матеріяли, дякували за одержані ними з Ню Йорку каталоги УМ. У трьох львівських музеях були виставки ікон.

У Музеї при Львівському відділенні Інституту мистецтвознавства, фолкльору та етнографії АН УРСР ім. М. Т. Рильського була виставка „Реставрація музейних колекцій", яку організував Львівський філіял Державної науково-дослідної реставраційної майстерні Міністерства культури УРСР. Під кожною експонованою іконою були знімки — ця ікона у первісному стані і поруч — вона ж у процесі реставрації.

У Музеї українського мистецтва була виставка народних ікон на склі. Тут І. Рожанковська дістала пачку матеріялів, серед них каталоги виставок та книжки про мистців Івана Труша та Олексу Новаківського.

Ще в стадії організації є Музей народної архітектури та побуту. Це — музей просто неба: на великій ділянці землі стоять хати, вітряки й церкви, перевезені з різних районів Західної України. Видно, що музей ще не закінчений: більшість хат всередині порожні — ще не обладнаний інтер'єр. В стадії організації є закуток із свійськими тваринами і птахами. Є окремий будинок для експозицій. Нині там виставка ікон, зібраних по селах, часом з північнещених церков. Є й невеликий іконостас. По вулицях цього музею-села ходило чимало груп школярів.

Також І. Рожанковська побувала в Художньо-меморіяльному музеї Олекси Новаківського у Львові. Тут нині відкриті дві кімнати (велика й мала), решта замкнені. Шкода, що експозиція замала і не дає повної уяви про творчість мистця.

Загальне враження від львівських музеїв: вони містяться в гарних будинках, але ці будинки недостатньо відремонтовані. Відчувається, що в деяких му-

(Закінчення на ст. 7-ій)

ЛЬВІВСЬКИЙ
МУЗЕЙ
УКРАЇНСЬКОГО
МИСТЕЦТВА

Картка з рисунком Музею.

СУБОТА, 8 ЛИПНЯ 1989 РОКУ ВЕЧІРНІЙ КИЇВ

ПОВЕРНЕНА ПРАВДА ПРО ВТРАЧЕНІ ШЕДЕВРИ

В газеті „Вечірній Київ" за 8 липня 1989 року поміщена стаття Сергія Тойма про каталог з виставки „Втрачені архітектурні пам'ятки Києва". Автор статті дає короткий огляд каталогу і зазначає, що таке видання в період „гласності" актуальне і необхідне на Україні. — „Вважаю, що наші видавництва повинні негайно випустити подібну книгу. І якщо підготувати її нам самим — з відомих причин — важко, то можна просити у наших зарубіжних співвітчизників дозволу перевидати „Втрачені архітектурні пам'ятки Києва". Тон статті і її характер є доказом того, що видавнича діяльність діяспори і, зокрема, УМ в Ню Йорку, надзвичайно важлива для популяризації української культури та для виявлення „білих плям" історичної пам'яті.

НАСТУПНА ВИСТАВКА В МУЗЕЇ

У вересні 1989 року в Музеї відкривається виставка творів малярства та рисунку українського мистця Валерія Гнатенка, майстра олійного та акварельного живопису. — Творча спадщина мистця — близько 300 полотен, виконаних у різних техніках: олійний живопис на полотні, картоні; акварелі, пастелі монотипії, малюнки олівцем, вугіллям, тушшю, сангіною. Переважають малюнки з натури. Працювати з натури Валерій любив і вмів, умів спостерегти своєрідний мотив, передати невловиму гармонію природи. Натура диктувала йому завдання, але він ставив перед собою і власні кольористичні вимоги. В творчому доробку В. Гнатенка є портрети. До цього жанру художник ставився винятково поважно. Натуру вивчав довго і прискіпливо. Його більше цікавив внутрішній світ людини, її радощі і страждання, аніж зовнішня подібність. — Як результат — образи витончені, психологічно вмотивовані, що не завжди потішало портретованих. Натюрморти мистця мають подвійний характер; він творив собі натуру сам, що було першим етапом у творчості. Кохався в склі, в прив'ялих квітах, в кераміці — щедро давав волю своїм естетичним уподобанням. Його натюрморти надзвичайно вишукані в кольорах, опрацьовані в деталях, свіжі й життєрадісні.

Працював у Львівських міжобласних науково-реставраційних майстернях художником-реставратором станкового та монументального живопису. Разом з іншими реставраторами, реставрував ряд історично-художніх пам'яток: Успенську церкву у Львові, іконостас роботи М. Сосенка у церкві св. Онуфрія, іконостас церкви в с. Кути під Олеськом, розпис церкви Воздвиження Чесного Хреста у Дрогобичі, монументальний розпис у Львівському Політехнічному інституті, станковий розпис в Острозькому історико-архітектурному заповіднику, монументальні розписи в Ужгородському замку, у Вірменському соборі в Івано-Франківську, у Скиті Манявському і інші.

Мистецьку освіту здобув в Одеському училищі ім. Грекова та у Львівському інституті ужиткового та декоративного мистецтва. В 1973 році з міркувань далеко не художнього пляну з інституту був виключений, хоча був кращим студентом. Причина — арешти друзів у 1972 році, а Валерій не хотів бути свідком звинувачення. Родина Гнатенків брала активну участь у правозахисному русі на Україні, з 1979 року добивалась виїзду у ЗСА на лікування. „Життєва безкомпромісна позиція" була причиною постійної відмови, навіть на діягностування хвороби. Дозвіл отримали за два тижні до смерти мистця (30 квітня 1987 р.) Дружина привезла значну частину творчого доробку, що його зможе оглянути західній глядач. До виставки готується каталог. Куратором виставки і автором тексту каталогу є доктор мистецтвознавства, професор Smith College, Massachusetts — Ярослав Лешко

ТОВАРИСЬКА ЗУСТРІЧ НАД МОРЕМ

Зустріч над морем.

Члени і приятелі УМ зібралися в неділю 11 червня на кількагодинну зустріч у готелі на березі океану в Spring Lake, N.J.

Співає Ед Іванко

Був гарний вид на океан і гарна виставка картин українських художників: Якова Гніздовського, Любослава Гуцалюка, Зенона Онишкевича, Аркадії Оленської-Петришин та Ілони Сочинської-Шиприкевич, також виставка мистецьких виробів зі срібла Анастазії Сочинської і майстерно виконаного намиста Марійки Сохан.

Виступали співак Едвард Іванко і Тріо Олеся Кузишина.

Під час бенкету ряд приятелів Музею склали або здеклярували свої пожертви на Музей. Зустріч над морем допомогли фінансувати Марія та Юліян Бачинські, а під час неї два подружя — Лідія і Василь Киї та Наталя й Іван Даниленки зголосили, що наступного року вони будуть господарями товариської зустрічі у Філядельфії, на яку сердечно запрошують усіх присутніх.

ЖУРНАЛ „ЖОВТЕНЬ" ПРО УМ

Журнал „Жовтень" (No. 3, 1989) у розділі „Пресслужба Жовтня" пише про каталог виставки УМ „Втрачені архітектурні пам'ятки Києва". Відзначено, що сьогодні в Києві, порівняно з іншими европейськими містами, залишилося дуже мало історичних об'єктів. Фактично це лише собор св. Софії, Видубецький манастир, середньовічні архітектурні комплекси на Подолі, Печерський заповідник та деякі інші. Подано список головніших знищених архітектурних пам'яток і відзначено, що про них сьогодні знають лише фахівці. Молодше покоління киян часто не пам'ятає навіть місця, де, скажімо, стояв Михайлівський манастир. Усі пам'ятки були знищені переважно в 30-тих роках. Успенський собор зруйнували в листопаді 1941 року.

У попередньому числі „Вістей УМ" було згадано, що журнал „Жовтень" (No 1, 1989) писав про каталог УМ „Дерев'яні храми України".

В. Гнатенко. Портрет дружини, папір, олівець, 1974 р.

В. Гнатенко Автопортрет, папір, олівець, 1972 р.

В. Гнатенко. Автопортрет з уяви, папір, туш, 1972 р.

ЮВІЛЕЙНИЙ КОНЦЕРТ
УКРАЇНСЬКОЇ МУЗИКИ І ТАНЦЮ

з нагоди

95-РІЧЧЯ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗУ

та

40-РІЧЧЯ УКРАЇНСЬКОГО ХОРУ „ДУМКА" Н.Й.

відбудеться

в НЕДІЛЮ, 17-го ВЕРЕСНЯ 1989 року
Початок о год. 4-ій по полудні

в AVERY FISHER HALL, LINCOLN CENTER,
64th St. & BROADWAY, N.Y.
КВИТКИ: $30.00, $25.00, $20.00 і $15.00.
Квитки вступу можна буде замовляти в українських крамницях — „СУРМА", „АРКА" в Ню Йорку; „ДНІПРО", Ньюарк, як також при касі в ЛІНКОЛЬН ЦЕНТР.

Володимир Луців

Тетяна Поташко

Марія Лисогір
меццо-сопрано

Танцювальний ансамбль „Сизокрилі"
Хореограф
Рома Прийма-Богачевська

Ед Іванко
тенор

Ігор Даріян
баритон

Семен Комірний
диригент хору „Думка"

Марта Кокольська-Мусійчук
сопрано

• ВОЛОДИМИР ЛУЦІВ — конферансьє

БЕРУТЬ УЧАСТЬ:

ТАТЯНА ПОТАШКО — акомпаньятор хору „Думка", О. НОВИЦЬКА, С. КАЧАРАЙ, М. ГОЛОДИК, Н. НЕВМЕРЖИЦЬКИЙ — солісти хору „Думка"

• Вокальний ансамбль хору „Думка"

• Сценічне оформлення — М. ГОЛОДИК

ГОСТІ:

В. ШЕВЕЛІ, Я. ЦІСАРУК, Ю. ОРИШКЕВИЧ — солісти Капелі Бандуристів ім. Т. Шевченка

МАРІЯ ДОМБЧЕВСЬКА — солістка українських хорів

Танцювальний ансамбль „Сизокрилі"

ГОСТІ З УКРАЇНИ

7 липня музей відвідали режисер Лесь Танюк з дружиною, театрознавцем Нелi Корнієнко та поет Павло Мовчан. Оглянувши музей, гості познайомились з архівом Гірняка та фотографіями з вистав театру „Березіль", що зберігаються в архівному відділі музею. Завідуюча відділом, Христина Певна охоче познайомила гостей з цими унікальними документами, що викликали у них професійне зацікавлення.

Гості з України знайомляться з матеріялами фотоархіву музею. Зліва: Христина Певна, завідуюча фотоархівом, Лесь Танюк, Неллі Корнієнко, Павло Мовчан.

Нове придбання архіву УМ

Інженер Левко Майстренко передав на збереження унікальні записи на магнетофонній касеті: гру на бандурі, спів і літературні твори у виконанні Зиновія Штокалка.

Зиновій Штокалко, лікар за фахом, грою на бандурі зацікавився ще в юні роки на Батьківщині. Його бездоганна техніка гри, голос, манера виконання звучить з магнетофонних плівок і передає красу української пісні. Навіть після смерти він здобуває собі все ширше коло прихильників свого таланту.

Літні курси мистецтва вишивання

У серпні цього року в Гантері працівник музею Люба Волинець вестиме курси вишивання. Закохана в народне мистецтво, майстерна вишивальниця з любов'ю і знанням викладає і практично вчить охочих продовжити традицію української вишивки. Своїх учнів вона знайомить з характером вишивки кожної етнографічної групи. Вчить різноманітні техніки вишивання: низинку, мережку, вирізування, гапт, хрестики.

Справа українського музейництва на конференції в Урбані

19-24 червня в Урбані відбулась конференція на тему „Перебудова і гласність на Україні". Від музею була запрошена асистент директора Стефанія Гнатенко. Тема її доповіді „Стан музейництва на Україні під час гласности".

„Дивним є те, що на Україні під час гласности існують журнали „Самвидаву" і їх кількість зростає, в той час, коли в Москві відпала потреба самвидавівської літератури. Чому створилась така картина?" — почала свою доповідь Гнатенко. На прикладах самвидавівського журналу „Євшан-зілля" вона порушила проблему нищення мистецьких творів у музеях на Україні, проблеми охорони пам'яток та їх реставрації, проблеми краєзнавчих музеїв. Невідомо, чи з'явились би матеріяли в офіційній пресі, якби „Євшанівці" так наполегливо і вперто не боролись на сторінках свого журналу за „правду", а не „половинчастість". Вони ставлять не лише питання „обізнаности" в цих справах, але вимагають і домагаються розглядання питання по суті. Домагаються створити комісію для розслідування цих справ і відповісти на питання: Хто дає вказівки нищити твори?

Протягом двох років не могла попасти на сторінки офіційної преси низка статтей про нищення творів образотворчого мистецтва у Львівському музеї українського мистецтва в 1952 році. Тепер комісія створена, але чи дасть вона відповідь на болюче питання: Хто дав вказівку нищити твори? Адже недаремно досі мовчить Голова фонду культури Борис Олійник, до якого звертався львівський колекціонер Іван Гречко і просив підтримки у цій благородній справі.

Любов Волинець — перекладач на конференції

У Tompkins Cortland Community College, в місті Dryden, N.Y. в червні ц.р. відбулася конференція на тему: „Зображення берегині у вишивках і текстилях Східно-Европейських народів", яку організувала професор Mery Kelly. З України була запрошена науковець з Львівського відділення інституту мистецтвознавства, фолкльору та етнографії АН УРСР ім. М.Т. Рильського, спеціяліст по народних тканинах та вишивці Раїса Захарчук. Любов Волинець, як знавця народного мистецтва та термінології запросили бути перекладачем.

Ч. К.

ЗАПЛЯНОВАНО ВЕЧІР НА КОРИСТЬ УМ

113-ий Відділ СУА (Ню Йорк) запрошує громадянство на „Вечір у Монте-Карло" в суботу 21 жовтня 1989 року в Ramada Inn, East Hanover, N.J.

Буде музика, добра вечеря і газардові гри (gambling). Увесь дохід призначено на УМ. Стежте за оголошеннями.

МУЗЕЄВІ ПОТРІБНО БІЛЬШЕ СПІВРОБІТНИКІВ-ДОБРОВІЛЬЦІВ!

Свіжі...

(Закінчення зі стор. 6)

зеях існує проблема із зберіганням колекцій, замалі сховища. Зберігання експонатів не є на рівні сучасного західнього музейництва.

У Києві І. Рожанковська була під час вікенду, тому в музеях не мала нагоди зустрітися з відповідальними працівниками. Державний історичний музей вразив величністю, але між великими залями — двері. Відомо, що дух часу зніс їх у музеях Заходу. Путівники по цьому музею були тільки російською мовою.

В Державному музеї українського народного і декоративного мистецтва УРСР виставки не є на рівні виставок сучасних західніх музеїв — на них забагато експонатів, часом їх добір нелогічний. У путівнику по музеєві написано, що музей має 54 тисячі експонатів, починаючи від 15-го ст. Проте в музейному альбомі є рисунки й описи експонатів переважно з повоєнних років, лише кілька є з 19-ого ст. Є фота — килим і ваза із обличчям Леніна.

В музеї скитських знахідок відвідувачів не пускають ходити по одному лише в складі групи. В усіх київських музеях, що їх відвідала І. Рожанковська, пояснення ґідів були російською мовою.

Із захопленням, смутком і здивуванням І. Рожанковська розповіла про свої відвідини приватного музею Івана Гончара. Три невеликі кімнати його помешкання заповнені експонатами, часто унікальними, від стелі до підлоги. На стіні над вузесенькими дерев'яними сходами десятки ікон і рушники з 18-го століття. В кімнаті так тісно стоять скульптури, що годі їх розглянути. Ентузіяст-колекціонер, скульптор і художник Іван Гончар був удостоєний звання заслуженого діяча мистецтва УРСР, був нагороджений Шевченківською премією, про нього було надруковано чимало статей (напр. „Жовтень", січень і квітень 1989 р.), його музей відвідують тисячі людей, йдуть переговори про спорудження спеціяльного приміщення і відкриття державного музею Івана Гончара, а тим часом І. Рожанковська у травні 1989 р. бачила тісне приміщення, завалене скарбами. Чекаємо!

ДОПОВІДІ В МУЗЕЇ

У квітні-червні 1989 року в Музеї відбулось п'ять доповідей, три з них на тлі виставки, — „Скарби давнього українського мистецтва XVI - XVII століть."

Два інші доповідачі — гості з України — мистецтвознавець Михайло Селівачов та мисткиня-керамік — Людмила Мешкова.

Адреса Музею: 203 Second Avenue New York, N.Y. 10003.
Tel. (212) 228-0110
Музей відкритий від середи до неділі включно від 1-ої до 5-ої год. по полудні.

ВИДАЄ УКРАЇНСЬКИЙ МУЗЕЙ
Редаґували: Стефанія Гнатенко і Любов Дражевська

Братство кол. Вояків 1-ої Української Дивізії УНА
Станиця у Філядельфії, Па.

Ділимося сумною вісткою з побратимами дивізійниками і українським громадянством, що 21-го липня 1989 р. відійшов у Вічність

сл. п.

ЛЕВ ФЕДОРУК

кол. підстаршина 1-ої УД УНА, учасник боїв під Бродами, довголітній член Станиці, активний громадянин і довголітній в'язень большевицьких концтаборів.

ПОХОРОННІ ВІДПРАВИ відбулися у середу, 26-го липня 1989 р. в церкві Благовіщення Пречистої Діви Марії при Валлей Рд., а відтак на кладовищі св. Марії у Факс Чейс, Па.

Синові Юрієві, Його дружині Ользі, внукам Юрієві і Христині та всій Родині висловлюємо глибоке співчуття.

Управа Станиці

Фризієр...

(Закінчення зі стор. 5)

кою „застаріле", а ГОЛІЙ і СТРИЖІЙ ще з ремаркою „діялектичне". (Хоч за СУМ слово СТРИЖІЙ добре в значенні робітника, що стриже вівці).

Основніший огляд СУМ-у показує, що в ньому чимало слів, ремарки яких задовільно не обґрунтовані. Це стосується особливо українських слів, що не мають точних російських відповідників і яким у словнику незаслужено додано знецінювальну позначку „діялектичне", „застаріле", а принаймні „рідковживане". Це випливає з настанови режимних філологів якомога більше наближувати українську лексику до російської. Пригадайте кампанію політичних верховодів УРСР проти „архаїзмів", „віджилих слів" та „діялектизмів" в літературних творах.

На нашу думку, обидві назви ГОЛЯР і СТРИЖІЙ є задовільні і для сучасного вжитку. Тому, що такий ремісник багато більше стриже, як голить, даємо перевагу слову СТРИЖІЙ для англ. barber, чи російського „парикмахер".

Але немає підстав засуджувати і галицьке слово ФРИЗІЄР (чи пак „фризер") як не засудив його „східняк" Артем Орел у своєму словнику. Похідна від нього назва ФРИЗІЄРКА (ФРИЗЕРКА) логічніша як ПЕРУКАРКА. Зате для осіб, що займаються продажем і пристосуванням перук, і назви ПЕРУКАР, ПЕРУКАРКА тут доцільні й потрібні (анг. wigmaker).

У ЗСА для осіб, що роблять зачіски для жінок (зокрема типу *перманент* вживають назви hairdresser, але також і ширшої та трохи високомовної назви beautician, тобто „майстер від краси". Ця назва має точний (щодо сенсу) український відповідник КОСМЕТОЛОГ (для жінки-косметолога також—КОСМЕТИЧКА). В обсяг косметології входить, одначе, не тільки догляд за волоссям, але й за шкірою (зокрема обличчя) та нігтями.

А. Іванович

В Західній...

(Закінчення зі стор. 2)

Деркача зібралася біля тюрми, вимагаючи звільнення адміністративно покараних за участь у мітинґах Юрія Руденка, сина голови Закордонного Представництва УГС Миколи Руденка, та мешканця Долини на Івано-Франківщині В. Січка. Потім, розтягнувшися на кілька кварталів і заповнивши по вінця вулиці й тротуари, іванофранківці рушили до станції проводжати львівських посланців. Спочатку для львів'ян не виявилося квитків, але побачивши масу народу, що й не збиралася розходитися, до приміського поїзда Івано-Франківське — Ходорів причепили додатковий вагон. Цей аґітвагон із національними прапорами, що були вивішені із вікон, примусив зачудовано зупинитися або й прослозитися не одного із мешканців прикарпатських сіл і містечок.

Масштаби народної маніфестації у Стрию на Львівщині були набагато меншими, як івано-франківські. Та й місцева влада, яка спочатку поширювала по місті листівку із закликом не слухатися УГС „та інших екстремістських формувань", потім взялася за розум і дозволила Панахиду на братській могилі, в якій поховані сотні українців, по-звірячому закатованих чекістськими недолюдками перед втечею зі Стрия в перші дні війни 1941 року. Стрияни, що вийшли після відправи з двох церков, злучилися в могутній людський похід, над яким замайоріло декілька українських прапорів та десятки церковних хоругов. Панахиду на цвинтарі відправляло кілька православних священиків. Потім присутні перейшли на стрілецькі могили. Підтримані народом, церковні хористи майстерно виконали стрілецькі та шевченківські пісні. Стрияни не розходилися до пізнього вечора.

До братської могили 900 більшовицьких жертв кілька тисяч мешканців Самбора на Львівщині вирушили із центра міста. Над колоною з'явилися два блакитно жовтих прапори. Панахиду відправляли п'ять православних священиків. Біля могил січових стрільців Михайло Бедуль нагадав присутнім героїчну історію усусусів та Української Галицької Армії. Потім Панахида відправлена ще на одній могилі, де було перераховано 110 жертв трагічного „воззєднання".

Маленький Миколаїв на Львівщині для Панахиди на могилі сталінських жертв та на відновленій перед цим стрілецькій могилі зібрав не менше 8,000 українців, над якими майоріли десяток національних прапорів. Після греко-католицької відправи та кількох виступів люди довго не розходилися, співаючи стрілецькі пісні та українські гимни. Найактивнішу участь у підготові та проведенні святкування взяли активісти недавно створеної миколаївської групи УГС.

У Винниках, що входять тепер у межі Львова, Панахиду відправив греко-католицький священик Петро Зеленюх, серед виступаючих під національними прапорами була одна із організаторів львівського товариства „Милосердя" Ірина Калинець. У самому Львові примітних подій того дня, на жаль, не було. Відбувся тільки греко-католицький Молебень біля одного із закритих костелів. Причиною, мабуть, було те, що умудрений досвідом Львів щедро послав своїх посланців в інші міста й області, а Панахиду по жертвах сталінізму Товариство „Милосердя" перенесло на 24-го червня ц.р.

Найкраще вдався мітинґ на козацьких могилах біля села Пляшевої Рівенської области. Властне було два мітинґи: один офіційно дозволений, але теж не фальшивий, біля церкви із козацькими черепами, на балькону якої розвівався блакитно-жовтий прапор. З національними прапорами й транспарантами прибули на мітинґ активісти-неформали із Рівного. Коли мітинґ та Панахида біля церкви скінчилися, голова рівенського Товариства шанувальників української мови й літератури Василь Червоній закликав усіх піти до козацьких могил — і колона з національними прапорами вирушила у кількакілометровий похід. На схилі пагорба, в якому знайшли останній спочинок оті „триста, як скло", і відбувся цей незвичайний мітинґ. Міліція і солдати, яких навезли в Берестечко й Пляшеву, лишилися за річкою і не завважали навіть своєю присутністю. І слова, і пісні звучали тут, біля врослих у землю козацьких хрестів, особливо щиро і правдиво. Вів цей лісовий мітинґ В. Червоній, до людей промовляли член Виконавчого Комітету УГС Вячеслав Чорновіл, голова волинської філії УГС Дмитро Себій, член ради Товариства шанувальників української мови і літератури з Рівного Олексій Новак. Зворушила всіх словом відданости Україні росіянка Тамара Духанова, член Товариства української мови в Клевені на Рівенщині. Люди то вставали, зачувши слова здавалося б вигнаних із пам'яти назавжди українських гимнів „Ще не вмерла Україна" та „Боже, великий, єдиний", або заклик „Слава Україні!", то знову сідали щоб послухати вірші рівенщанина Любомира Шеремети, або козацькі пісні у виконанні волинських бандуристок. У всіх, крім кількох замаскованих каґебістів, були просвітлені обличчя, на яких читалося: „Слава Богу! Вже й Волинь прокидається!"

Ні, не вдалося затьмарити народне слово провокаторам, які поширювали і у Львові, і в інших містах злісні чутки про підготову на Зелені Свята жидівських чи російських погромів. Десятки тисяч людей, що вийшли цього дня на вулиці західньоукраїнських міст, продемонстрували рідкісну організованість, дисципліну, солідарність. Треба цього разу віддати належне і владі, яка обмежилася тільки „профілактикою" — карантиною, як у Івано-Франківську, перехоплюванням машин, як у Берестечку, газетними застереженнями чи навіть антиугеесівськими листівками, як випущені стрийською міськрадою, але сили ніде в Західній Україні не застосувала.

І все ж кров пролилася. Зовсім не від мітичних погромів, а від правих екстремістів з так званих орґанів правопорядку. І сталося це не де-небудь у провінційній глибині, а таки в столичному Києві, де невеликий гурт українців зібрався на Зелені Свята помолитися над Дніпром біля пам'ятника св. Володимирові. Як тільки греко-католицький священик Михайло Гаврилів, що прибув з групою віруючих зі Львова до Києва, розпочав молитву, на нього накинулася група молодиків і потягла до машини. Люди почали боронити священика. У цій шарпанині верх взяли, звичайно, більш треновані, і більш годовані. Віруючим викручували руки, тягли по асфальтових доріжках парку. Не обійшлося без казусів, коли київський каґебіст товк львівського, аж той крикнув: „Что, своих не узнаешь?" І тільки похід учасників Молебня до київської міськради, де вони пригрозили розпочати голодівку протесту, визволив отця Михайла з-під арешту. А для допомоги потерпілим довелося викликати лікарів, перев'язувати обдерті коліна і вправляти священикові вивихнуту ногу.

Але цей черговий прояв каральної „щербицькіяни" не може затьмарити радости від усвідомлення того, що Україна прокидається. Про це голосно засвідчив золотий благовість, що линув на Зелені Свята до блакитного українського неба.

В Ню Джерзі...

(Закінчення зі стор. 1)

Посвячують пам'ятник-тризуб в Гамилтоні біля Трентону.

(Фото: Ю. Мізюк)

окрему плякету отримав голова комітету д-р О. Коцопей за його працю.

Посвячення пам'ятника доконали в екуменічному Молебні отці всіх місцевих церков: о. протоієрей Богдан Желехівський (українська православна церква Пресвятої Тройці — заснована 1919 року), о. митрат д-р Василь Макух (українська католицька церква св. Йосафата — заснована 1949 року), та о. митрат протопресвітер Микола Галета (українська православна церква св. Юрія Переможця — заснована 1954 року).

В комітеті працювало багато людей, зокрема слід згадати слідуючих: голова — д-р О. Коцопей, секретар — І.Фатенко, касир — Михайло Мартиненко, організаційний — Дарія Ляшин, пресові — Юрій Мізюк та д-р М.А. Дзюбас, технічний — Микола Дерека, проєкт саду уложила Леся Мартиненко, яка всю працю виконала безплатно, далі активну участь брали Леонід Веремієнко, Василь Коцопей, Михайло Дзюбас старший та інші.

Після Молебня хор „Троянда" заспівав „Молитву за Україну" та пісню „Боже, благослови Америку".

Сонце кидало свої теплі проміння на цей куточок „України" в американському публічному парку. Люди з гордістю й задоволенням розходились, залишаючи цей пам'ятник для грядучих поколінь.

МІЖНАРОДНА МИРНА конференція у справі Камбоджі вирішила направити в цю вимучену війною країну спеціяльну комісію для розслідування, а також створити групу, метою якої буде забезпечення тривалого миру. За словами міністра закордонних справ Франції Роляна Дюма, це стане великим кроком на шляху Камбоджі до миру. Р. Дюма сказав, що комісія буде післана у Камбоджу дуже швидко, однак не назвав конкретної дати. Для створення ефективного міжнародного органу контролі, який би спостерігав за виведенням в'єтнамських військ з цієї країни, за словами Дюма, необхідно зібрати значну кількість інформацій. Такий орган буде сприяти припиненню чужинецького вмішування і примиренню ворогуючих сторін. Принц Нородом Сіганук, лідер союзу трьох партизанських груп, що перебувають в опозиції до пномпенського режиму, сказав, що він настроєний оптимістично і вважає, що конференція знайде компромісне вирішення наболілої проблеми.

УЖЕ КІЛЬКА РОКІВ комуністичний уряд Афганістану заграє з віруючими, видаючи величезні суми на будівництво і утримання мечетів і оплату цілого корпусу льояльних мулл, які закликають свою паству молитися за президента Наджібуллу. Однак ця тактика покищо не принесла якихось плодів. „Народ бачить різницю, — сказав кореспондентам один афганський промисловець. — Їм потрібні слуги Аллаха, а не урядові службовці".

Україна...

(Закінчення зі стор. 2)

роду. Видатний український письменник і кінорежисер, всесвітньовідомий Олександер Довженко ще 1939 році замітив, що: „1939 рік був роком вирішення долі нашого народу без нашого народу". Наш композитор Станіслав Людкевич, якось жартома, висловився: „Нас визволили і на це нема ради". Якраз в цьому вбачаємо нелеґальність пакту, оскільки він торкався третьої сторони, яка не тільки не підписала його, але й була в повному невіданні про його задум і реалізацію.

Це не значить, що нашому народові і була чужа думка про возз'єднання. Прагнення західньої України до соборности в одній національній державі завжди жило в нашому народі, бо землі Галичини, західньої Волині та північної Буковини з давен-давна українські території, які були частиною Київської Русі й пізніше Галицько-Волинського князівства. Дальша доля цих земель була вельми драматична. В XIV столітті вони опинилися під Польщею, у XVIII під Австрією, а коли на уламках Австро-Угорщини виникла Західня Українська Народна Республіка, а на руїнах Російської імперії Українська Народна Республіка, то однією з перших великих політичних акцій двох незалежних українських держав, було їх возз'єднання в одній українській державі, юридично оформлене 22-го січня 1919 року. Актом злуки, починаючи з 1989 року, громадськість України відзначає цей день як свято нашої національної незалежности й соборности.

Довгий час наш народ був об'єктом маніпуляцій сильних сусідів. Хтось нас завойовував, хтось ділив, хтось щось дарував, часто від імени народу, але завжди без його участи й згоди. Думаємо, що наближаємося до часів, коли з об'єкту український народ стане суб'єктом історії. Сьогодні право України на соборну державу основується на міжнародних документах, зокрема на статусі ООН, Універсальної декляраціі прав людини, декляраціі про надання незалежности колоніяльним країнам і народам, Міжнародному пакті про громадянські й політичні права та інші.

Таким чином осуджується пакт Ріббентропа-Молотова. Львівська реґіональна організація Народного Руху за перебудову підкреслює його юридичну неспроможність і дає йому неґативну політичну і моральну оцінку. У висновку я хотів би звернути увагу на різні трактування визнання пакту неспроможним з юридичної точки зору. Тому пропоную в доповнення до четвертого пункту резолюції включити таке формулювання: „Визнаючи пакт Ріббентропа-Молотова і секретні протоколи недійсними, конференція підтверджує право України на соборність земель, згідно з міжнародними угодами про права особи і націй, зокрема постанову ООН, Універсальну декляраціо прав людини, декляраціо про надання незалежности колоніяльним народам та інші".

Один...

(Закінчення зі стор. 2)

сучасному в межах польської займанщини. Книжка ця, приступно написана, дуже повчальна, особливо для молодшого покоління, яке не встигло побувати на отих корінних землях України. Цінне це видання для загального читача й дослідників ранньої й середньовічної історії західньоукраїнського терену. Книжка чепурного вигляду, добре вдокументована й виявляє справну редакційну працю. А все ж трапляються деякі мовні недогляди, які треба справити. В українській літературній мові слід вистерігатись русизмів у будь-якій формі, навіть у етранжизмах (чужомовних словах) уживаних у російській мові, наприклад: „передпосилка" (з рос. „предпосилка"), замість „передумова"; „траурний", замість „похоронний", „жалобний". Можна і спорити щодо твердих закінчень у словах „Теофіл", „Червен", уживаних у цій книжці, бо поширеними в народі є саме м'які закінчення: Теофіль, Червень. Російська мова теж не розрізняє між поняттями „духовости" й „духовности", все там, і інтелектуальна якість і релігійна, йде під один стандарт „духовности". Багатша від російської на семантику слова українська мова уточнює поняття „духовности", як духово-інтелектуальної вартости (в німецькій мові „Geistigkeit") і „духовности", на означення суто-релігійної категорії, приналежної до духовенства (в німецькій мові „Geistlichkeit"). В російській мові всі оті відтінки змішується в одному казані. І редакції Надбужанських видань, що вживає поняття „духовности" замість „духовости", на означення духово-інтелектуального стану, годиться задуматись над правильним вжитком цього зрізничкового терміну.